

NZOZULU YA NKENGI

KESAMUNAKA KIMFUMU YA YEHOVA

**MASOLO YA
KULONGUKA**

YUNI 29–YULI 5

**Keba—Satana Ke
Sosa Kudia Nge!**

LUTITI 9 • BANKUNGA: 54, 43

YULI 6-12

**Nge Lenda Nwanisa
Satana—Mpi
Kununga Yandi**

LUTITI 14 • BANKUNGA: 60, 100

YULI 13-19

**Bo “Monaka” Bima
Yina Nzambi Silaka**

LUTITI 19 • BANKUNGA: 81, 134

YULI 20-26

**Landa Mbandu
ya Muntu Yina Ke
Sila Luzingu ya
Mvula na Mvula**

LUTITI 24 • BANKUNGA: 12, 69

ARMENIE

LUTITI YA ZULU: Bambangi ya Yehowa zole ke longuka Biblia ti muntu

NTALU YA BANTU

3 026 900

BANSAMUNI

11 143

BAPASUDI-NZILA YA NTANGU YONSO

2 205

Bantu

23 844

vandaka na Lusungiminu yina salamaka na Aprili 14, 2014, ntalu yai me luta kibeni ntalu ya bansamuni ya insi yina

MASOLO YA KULONGUKA

- **Keba—Satana Ke Sosa Kudia Nge!**
- **Nge Lenda Nwanisa Satana—Mpi Kununga Yandi!**

Biblia ke fwanisa Satana ti ntambu yina ke ngana sambu yandi kele na nzala. Satana kele muntu ya ngolo, muntu ya nku, mpi muntu ya luvunu. Masolo yai ta monisa bikuma yina beto fwete telamina mbeni yai ya nene. Yo ta sadisa beto mpi na kuditanina na mayele ya mbi yina yandi ke sadilaka sambu na kukusa bantu.

- **Bo “Monaka” Bima Yina Nzambi Silaka**
- **Landa Mbandu ya Muntu Yina Ke Sila Luzingu ya Mvula na Mvula**

Mayele na beto ya kuyindula mambu yina beto me kutanaka ntete ve ti yo, to bima yina beto me monaka ntete ve lenda vanda ti bupusi ya mbote to ya mbi na luzingu na beto. Masolo yai ke tubila bantu mingi yina Biblia ke tubilaka. Beto ta mona mutindu mayele na beto ya kumona na mabanza bima yina beto me monaka ntete ve lenda sadisa beto na kumonisa lukwikilu mpi kulanda mbandu ya Yehowa ya zola, ya mawete, ya mayele mpi ya ngemba.

MASOLO YA NKAKA YINA KE NA KATI

3 Kuyindula Zola na Mono ya Luyantiku Me Sadisaka Mono na Kukanga Ntima

29 Bangiufula ya Batangi

31 Yo Me Katuka na Mikanda na Beto ya Ntama

Kuyindula Zola na Mono ya Luyantiku Me Sadisaka Mono na Kukanga Ntima

DISOLO YA
ANTHONY MORRIS III

NA 1970, na nsungi ya mwini, mono belaka mpi bo nataka mono na lupitalu ya Valley Forge na mbanza Phoenixville, na provense ya Pennsylvanie na États-Unis. Munganga mosi ya bakala vandaka kutesa mono tansio mbala na mbala na nima ya minuta 30. Na ntangu yina, mono vandaka soda mpi mono vandaka ti bamvula 20, mono belaka maladi mosi ya ngolo. Munganga yina vandaka mbuta kuluta mono, kansu yandi waka boma mingi. Sambu tansio na mono vandaka kulanda na kukita, mono yulaka yandi nde, “Keti nge me monaka ntete ve kisika muntu ke fwa?” Yandi talaka mono na luse ya mawa mpi vutulaka nde, “Ve, mono me monaka ntete ve.”

Na ntangu yina, mono yindulaka nde mono ta zinga diaka ve. Kansu, inki mambu kuminaka mono na lupitalu yina? Bika mono tela beno disolo ya luzingu na mono.

MUTINDU MONO KUDIKOTISAKA NA MVITA

Mono belaka ntangu mono vandaka nsadisi ya munganga yina vandaka kupasula bantu, na nsungi yina bo nwanaka mvita na Vietnam. Mono vandaka kusepela mingi na kusadisa bambefo mpi bantu yina vandaka kulwala na mvita. Lukanu na mono vandaka ya kuku-ma kupasula bantu. Mono kumaka na insi Vietnam na Yuli 1969. Bonso banzenza yonso yina ke kwendaka

kuna, bo nataka mono na bisika mingi sambu mono zaba mpi kuyikana ti mutindu na bo ya kuzinga mpi mwini ya ngolo yina kele kuna.

Bilumbu fioti na nima ya kuyantika kusalu na mono na lupitalu ya Delta de Mekong na Dong Tam, ba-avio mingi kwisaka ti bantu mingi yina lwalaka na mvita. Mono vandaka kuzola insi na mono mingi mpi vandaka na mpusa ya kusansa kukonda kusukinina basoda yina vandaka kubela. Beto vandaka kuyidika basoda yina vandaka ti bamputa sambu na kukotisa bo nswalu na bakontenere yina beto yidikaka sambu na kupasula bantu. Na kati, munganga mosi vandaka kupasula bantu, munganga ya nkaka vandaka kutobula ntunga ya anestezi, munganga ya nkaka diaka vandaka kuyidika bambefo na ntuala ya kupasula bo, mpi munganga ya iya vandaka kuzikisa mutindu minganga ya nkaka ke sala. Minganga yonso vandaka kufulukaka kaka na suku yina ya fioti, sambu na kugulusa luzingu ya bantu yina vandaka kubela. Bo kitisaka ve bima ya nkaka yina vandaka na ba-avio yina. Bo zabisaka mono nde bima yina kele ti bamvumbi ya basoda yina fwaka na mvita. Tala mutindu mono kudikotisaka na mvita.

MUTINDU MONO YANTIKAKA KUSOSA NZAMBI

Ntangu mono vandaka leke, mono zabaka mambu ya nkaka ya kieleka yina Bambangi ya Yehowa ke

longaka. Mama na mono longukaka Biblia ti Bambangi ya Yehowa, kansi yandi bakaka ve mbotika. Mono vandaka kusepela kuvanda na lweka ya mama ntangu bo vandaka kulonguka. Kilumbu mosi, mono vandaka kutambula ti tata na mono ya lundi mpi beto lutaka na lweka ya Nzo ya Kimfumu. Mono yulaka yandi nde, “Yai nki?” Yandi vutulaka nde, “Kumeka ve kukwenda pene-pene ya bantu yina!” Sambu mono vandaka kuzola tata na mono ya lundi mingi mpi vandaka kutudila yandi ntima, mono waka ndongisila na yandi. Yo yina, mono vandaka kusolula diaka ve ti Bambangi ya Yehowa.

Ntangu mono katukaka na Vietnam, mono kumaka ti mpusa ya kuzaba Nzambi. Mambu ya mbi yina mono vandaka kuyindula kumaka kuyangisa mabanza na mono mingi. Mono vandaka kuyindula nde ata muntu mosi ve bakisaka mambu yina vandaka kusalama na Vietnam. Mono ke yibuka diaka mutindu bantu ya nkaka vandaka kutambula na kimvuka na babala-bala mpi bo vandaka kutuba nde basoda ya Amerika ke fwaka bana ya fioti, sambu bansangu monisaka nde, na nsungi ya mvita bo vandaka kufwa bana ya fioti yina sala-ka ata kima mosi ve.

Sambu na kulungisa mpusa na mono ya mambu ya kimpewe, mono yantikaka kukwenda na banzo-nzambi ya kuswaswana. Mono vandaka kuzola Nzambi, kansi mono vandaka ve kusepela ti mambu yina vandaka kusalama na banzo-nzambi yina. Nsuka-nsuka, na Februari 1971, na kilumbu ya Lumingu, mono kwendaka

Ntangu mono vandaka leke, mono zabaka mambu ya nkaka ya me tala kieleka

Zola ya Yehowa me sadisaka mono na kununga mawi ya mpasi ya mambu yina salamaka na mvita mpi bampasi ya nkaka

na Nzo ya Kimfumu mosi ya Bambangi ya Yehowa na Delray Beach, na provense ya Floride.

Ntangu mono kotaka na Nzo ya Kimfumu, diskure ya bantu yonso vandaka me kuma na nsuka, mono landaka kulonguka ya *Nzozulu ya Nkengi* yina salamaka na nima. Mono ke yibuka diaka ve ntu-diambu ya disolo yina beto longukaka, kansi mono ke yibuka kaka nde bana ya fioti vandaka kukangula Babiblia na bo sambu na kusosa baverse. Yo yitukisaka mono mingi kibeni! Mono vandaka kutala mpi kuwidikila na dikebi yonso. Ntangu mono basikaka na Nzo ya Kimfumu, Jim Gardner, mpangi-bakala mosi yina vandaka ti bamvula kiteso ya 80, kwisaka pene-pene na mono. Yandi vandaka ti mukanda mosi na maboko yina vandaka ti ntu-diambu *La vérité qui conduit à la vie éternelle*; yandi yulaka mono nde: “Keti nge ta sepela kulonguka mukanda yai?” Beto wakanaka nde beto ta kutana na Kiya na suka sambu na kuyantika kulonguka Biblia.

Na mpimpa ya Lumingu yina, mono kwendaka na kisalu. Mono vandaka kusala na lupitalu ya muntu mosi na Boca Raton, na Floride, mono vandaka kusansa bambefo yina ke vandaka na mfunu ya lusansu ya nswalu-nswalu. Kisalu na mono ya kilumbu yina vandaka banda na 23h00 tii na 7h00. Na mpimpa makelele vandaka ve, mono tangaka mukanda yina ya mviimba. Munganga mosi ya mbuta kwisaka pene-pene na mono, botulaka mukanda yina na maboko na mono, na nima ya kutala lutiti na yo ya zulu, yandi tubaka na ndinga ya ngolo nde: “Keti nge ke zola kukuma Mbangi ya Yehowa?” Mono botulaka mukanda yina na maboko na yandi mpi mono tubaka nde: “Mono ke tanga yo kaka, kansi mono ke mona nde mono mpi ta kuma Mbangi ya Yehowa!” Yandi kwendaka, mpi mono manisaka kutanga yo na mpimpa yina.

Ntangu Mpangi Gardner kwisaka kutala mono sambu beto yantika kulonguka, mono yulaka yandi nde: “Inki beto ke longuka?” Yandi tubaka nde: “Mukanda yina mono pesaka nge.” Mono zabisaka yandi nde: “Mono tangaka yo dezia.” Mpangi Gardner tubaka na

mawete yonso nde: “Kana mpidina, beto ke tadila kaka kapu ya ntete.” Mono yitukaka mingi na kumona nde mono bakisaka ve mambu mingi. Yandi zabisaka mono na kusosa baverse na Biblia na mono mosi. Mono longukaka mambu mingi ya me tala Yehowa, Nzambi ya kieleka. Na suka yina, beto longukaka bakapu tatu ya mukanda yina ti Mpangi Gardner yina mono vandaka kubinga Jim. Konso Kiya na suka, beto vandaka kulonguka bakapu tatu ya mukanda yina. Kulonguka yina vandaka kusepedisa mono mingi. Kulonguka Biblia ti Gardner, Mukristu ya bo me tulaka mafuta yina zabaka Charles Taze Russell mbote, vandaka dibaku ya nene kibeni!

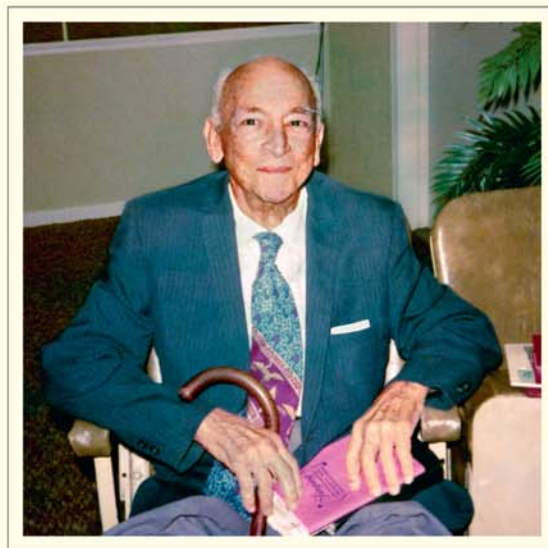
Bamposo fioti na nima, mono kumaka nsamuni. Jim sadisaka mono na mambu mingi yina vandaka kuyangisa mono, mu mbandu kusamuna nzo na nzo. (Bis. 20:20) Sambu beto vandaka kusamuna mbala mingi ti Jim, mono kumaka kusepela mingi ti kisalu ya kusamuna. Mono ke tadilaka kisalu yai bonso dibaku ya kuluta nene yina mono kele na yo. Kuvanda nduku ya kisalu ya Nzambi kele kiesse kibeni!—1 Bak. 3:9.

MUTINDU MONO YANTIKAKA KUZOLA YEHOWA

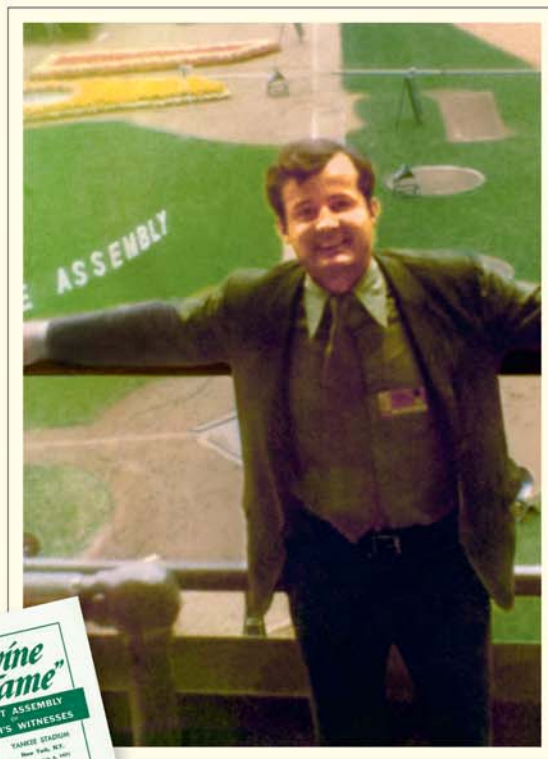
Ntangu yai, bika mono tela beno mutindu mono yantikaka kuzola Yehowa. (Kus. 2:4) Zola ya Yehowa me sadisaka mono na kununga mambu ya bitumba yina mono vandaka kuyindula, yina vandaka kuyangisa mono. Diaka, yo me sadisaka mono na kununga bam pasi ya nkaka.—Yez. 65:17.

Mono ke yibuka diaka kilumbu mosi ya mfunu na nsungi ya mvula na 1971. Bibuti na mono kulaka mono na nzo. Tata na mono ya lundi vandaka kuzola ve Bambangi ya Yehowa na nzo na yandi! Na ntangu yina mono vandaka ve kibeni ti mbongo. Na lupitalu yina mono vandaka kusala, bo vandaka kufuta mono na nima ya bamposo zole, mpi mono katukaka kusadila mbongo ya mingi na kusumba bilele sambu na kuvanda bunkete na kisalu ya kusamuna. Mono bumbaka ndambu ya mbongo kansi yo vandaka na banki na pro- vense ya Michigan, kisika mono yelaka. Yo yina bilumbu yina, mono kumaka kulala na kamio na mono.

Mono bakaka mbotika na Yankee Stadium na Yuli 1971, na lukutakanu mosi ya Distrike yina vandaka ti ntu-diambu “Zina ya Nzambi”

Mono longukaka Biblia ti Jim Gardner, Mukristu mosi ya bo me tulaka mafuta, yina zabaka Charles Taze Russell mbote

Mono ke salaka bikesa sambu na kuvila ve zola na mono ya luyantiku sambu na Yehowa, mingi-mingi na bantangu ya mpasi

Mono vandaka kuyobila mpi kuyidika nitu na banzo yina ke vandaka na bisika yina bo ke tekaka *essence*.

Na bilumbu yina mono vandaka kulala na kamio, kilumbu mosi mono kumaka na Nzo ya Kimfumu na ntswala nde lukutakanu ya kisalu ya kusamuna kuyantika. Mono vandaka me katukaka kusala na lupitalu. Mono balukaka na nima ya Nzo ya Kimfumu, mpi mono vandaka na kisika mosi yina ata muntu mosi ve vandaka kumona mono. Na ntangu yina, mono yantikaka kuyindula mambu yina vandaka kusalama na Vietnam, mpi mono yindulaka diaka nsudi ya bantu yina bo vandaka kuyoka tiya mpi menga ya bantu yina beto vandaka kumona, mambu yina yangisaka kansansa na mono mingi. Na mabanza, mono vandaka *kumona* diaka mutindu bana ya fioti vandaka kuyula mono nde: “Keti mono ta zinga? Keti mono ta zinga?” Mono *zabaka* nde bo ta fwa kansi, mono salaka yonso sambu na kupesa bo kikesa na mutindu mono vandaka kutula dikebi na kusadisa bantu na kuzaba kieleka. Na ntangu yina, mono kudiyangisaka mingi na mabanza.

Mono sambaka mpi mansanga vandaka kukulumuka mono na meso. (Nk. 56:9) Mono yantikaka kuyindula mingi na yina me tala lufutumuku. Mono bakisaka nde Yehowa Nzambi ta futumuna bantu mpi ta katula mawi yonso ya mpasi yina ke yangisaka mono na mutindu mono monaka kisika yina bo vandaka kufwa bantu mingi, mpi nde yandi ta katula bampasi ya nkaka yina ke yangisaka mono mpi bantu ya nkaka. Nzambi ta futumuna bana yina mpi ta pesa bo dibaku ya kulunguka kieleka. (Bis. 24:15) Ntangu mono yibukaka mambu yai, ntima na mono fulukaka na zola ya mingi sambu na Yehowa. Kilumbu yina me bikalaka kilumbu mosi ya mfunu sambu na mono. Banda kilumbu yina, mono ke salaka bikesa, mingi-mingi na bantangu ya mpasi, na kuvila ve ata fioti mutindu mono yantikaka kuzola Yehowa.

YEHOWA ME SADISAKA MONO MINGI

Ntangu bantu ke nwanaka mvita, bo ke salaka mambu mingi ya mbi. Mono mpi vandaka kusala mambu ya mbi. Kansi, baverse zole me sadisaka mono mingi. Ya ntete kele Kusonga 12:10, 11, yina ke tuba nde bo nungaka Diabulu kaka ve sambu na nsangu yina beto ke longaka kansi mpi sambu na menga ya Mwana-Dimeme. Verse ya zole kele Bagalatia 2:20. Verse yai me sadisaka mono na kubakisa nde Yezu Kristu fwaka “sambu na *mono*.” Na nzila ya menga ya Yezu, Yehowa me lolulaka masumu na mono. Kuzaba mambu yai me sadisaka mono na kukuma ti kansansa ya bunkete mpi yo me pusaka mono na kusadisa bantu ya nkaka na kuzaba kieleka na yina me tala Yehowa, Nzambi yina ke wilaka bantu mawa!—Baeb. 9:14.

Ntangu mono ke yindulaka luzingu na mono ya nta-ma, mono ke tondaka Yehowa mingi na mutindu yandi me sadisaka mono. Mu mbandu, kilumbu yina Jim zabaka nde mono ke lalaka na kamio, yandi nataka mono na mpangi-nkento mosi yina vandaka ti nzo ya nene. Mono bakisaka kibeni nde Yehowa sadilaka Jim mpi mpangi-nkento yina sambu na kupesa mono kisika ya mbote ya kuzinga. Yehowa kele Nzambi ya zola kibeni! Yandi ke lungisaka bampusa ya bansadi na yandi.

MONO BAKISAKA NDE MONO FWETE LONGA KIELEKA NA MAWETE YONSO

Na Mayi 1971, mono kwendaka kusala bisalu ya nkaka na Michigan. Na ntswala ya kukatuka na dibundu ya Delray Beach, na provense ya Floride, mono tulaka mikanda mingi na kamio mpi mono salaka nzietelo na nzila mosi ya nene. Na ntswala ya kukuma na provense ya Géorgie, mikanda yonso manaka. Mono samunaka nsangu ya mbote na kikesa yonso na bisika ya mutindu na mutindu. Mono vandaka kutelema na baboloko sambu na kusamuna, nkutu mono kabulaka batrakiti na bisika yina bantu ke pemaka. Mono ke kudiyulaka kana bankeni yina mono kunaka me yelaka. —1 Bak. 3:6, 7.

Mono ke tuba na masonga yonso nde, ntangu mono yantikaka kulunguka Biblia, mono vandaka ve mawete, mingi-mingi ntangu mono vandaka kusolula ti bantu ya dibuta na mono. Sambu mono kumaka kuzola Yehowa mingi, mono vandaka kuzabisa bo nsangu ya mbote na kikesa yonso, kansi mono vandaka ve kusala yo na mawete yonso. Mono vandaka kuzola mingi John ti Ron, bantu ya dibuta na beto, mpi mono vandaka kuzabisa bo kieleka na mutindu mosi ya kukonda mawete.

Mono ti Susan, mpi bana
na beto Paul ti Jesse

Dibuta na beto vandaka kusepela
kusamuna na bateritware yina
bansamuni ke samunaka kibeni ve

Na kisalu ya nziunga, mono ke twadisa
lukutakanu na kisalu ya kusamuna

Na nima, mono lombaka ndolula sambu na kikalulu yina. Mono me vidisaka ve kivuvu nde kilumbu kele bo ta ndima kieleka. Banda na ntangu yina, Yehowa me longaka mono dilongi mosi ya mfunu, mpi mono me kumaka mawete na kisalu ya kusamuna mpi ntangu mono ke longukaka Biblia ti bantu.—Bakol. 4:6.

BANTU YA NKAKA YINA MONO ME ZOLAKA

Mono ke yindulaka zola na mono sambu na Yehowa, mpi mono ke vilaka ve bantu ya nkaka yina mono me zolaka na luzingu na mono. Nkento na mono Susan kele muntu ya nkaka yina mono ke zolaka mingi. Mono bakaka lukanu ya kukwela nkento mosi yina ta sadisa mono na kisalu ya Nzambi. Susan kele nkento mosi ya kikesa mpi ya kimpeve. Mono ke yibuka diaka kilumbu mosi, ntangu beto vandaka kutalana sambu na makwela, mono kwendaka kutala Susan na mbanza Cranston, na provense ya Rhode Island. Yandi vandaka na ntawala ya nzo na bo mpi vandaka kutanga *Nzozulu ya Nkengi* ti Biblia na yandi na lweka. Diambu yina yitukisaka mono kele nde, yandi vandaka kutanga disolo mosi ya *Nzozulu ya Nkengi* yina vandaka ve disolo ya kulonguka, mpi yandi vandaka kusosa baverse yina vandaka na kati ya disolo na Biblia na yandi. Mono monaka nde, 'Yandi fwete vanda nkento mosi ya kimpeve kibeni!' Beto kwelanaka na Desembri 1971, mpi mono ke vandaka na ntonda mingi sambu yandi ke sadisaka mono mingi.

Yehowa me sakumunaka beto, beto me butaka bana zole ya babakala Jesse ti Paul. Yehowa me taninaka bo mpi bo me yelaka mbote. (1 Sam. 3:19) Sambu bo ke

zolaka kieleka, bo ke pesaka beto lukumu. Bo ke landa kaka kusadila Yehowa mpi bo ke yibukaka zola na bo ya luyantiku sambu na Yehowa. Bo yonso zole me lungisa bamvula kuluta 20 na kisalu ya ntangu yonso. Mono ke vandaka diaka na kiese sambu na Stephanie ti Racquel, bankento ya bana na mono yina mono ke bakaka bonso bana na mono. Bana na mono me kwelaka bankento ya kimpeve yina ke zolaka Yehowa na ntima mpi na moyo na bo ya mvimba.—Baef. 6:6.

Na nima ya mbotika na mono, mono salaka bamvula 16 na Rhode Island, kisika yina mono zolaka nkento na mono. Mono ke yibuka mpi bantangu ya kiese yina mono lutisaka ti bankuluntu yina beto vandaka kusala ti bo. Mono kele mpi na ntonda sambu na bankengi ya nziunga mingi yina sadisaka mono. Kusala kumosi ti bampangi yina ke taninaka zola na bo ya luyantiku sambu na Yehowa kele dibaku ya nene kibeni! Na 1987, beto kwendaka na Caroline du Nord sambu mpusa ya bansamuni vandaka mingi, mpi kuna beto salaka kinduku ti bampangi ya nkaka.*

* Nzozulu ya Nkengi ya Aprili 1, 2006 lutiti 18 ke tubila mambu ya nkaka ya me tala kisalu ya ntangu yonso ya Mpangi Morris.

Na Augusti 2002, bo bingisaka mono ti Susan na kuma kusala na Betele ya Patterson na États-Unis. Mono vandaka kusala na Biro ya Ke Talaka Kisalu ya Bilanga, Susan vandaka kusala na kisika yina bo ke yobisaka bilele ya bampangi. Yandi vandaka na kiese ya kusala kisalu yina! Na Augusti 2005, mono bakaka dibaku ya kusala na Nto-Kimvuka. Mono vandaka kumona nde mono me fwana ve na kubaka mukumba yina. Ntangu nkento na mono waka nde mono me baka mukumba yina, yandi kudiyangisaka mingi sambu yandi zabaka nde beto me kuma ti kisalu ya mingi mpi beto ta kuma kusala banzietelo mingi. Susan ke sepelaka ve kusala banzietelo na avio, kansi beto ke salaka banzietelo mingi. Susan ke tuba nde, mambu yina bankento ya bampangi ya nkaka ya Nto-Kimvuka ke tubaka sadisaka yandi na kubaka lukanu ya kusadisa mono mingi na kisalu na mono. Ya kieleka, yandi ke sadisaka mono mingi mpi mono ke zolaka yandi sambu na lusadisu yina yandi ke pesaka mono.

Mono me tulaka bafoto mingi na biro na mono, yina ke yibusaka mono mambu mingi ya luzingu na mono! Kuyibuka zola na mono ya luyantiku sambu na Yehowa me natilaka mono balusakumunu mingi kibeni!

Kulutisa ntangu ti bantu ya dibuta na mono ke pesaka mono kiese ya mingi

Keba

Satana Ke Sosa Kudia Nge!

“Beno keba. Mbeni na beno, Diabulu, ke kwenda kuzieta bonso ntambu ya ke ngana, yina ke sosa kudia muntu.”—1 PIE. 5:8.

NA LUYANTIKU, kigangwa mosi yina kele mpeve vandaka ti bangwisana ya mbote ti Yehowa. Kansi na nima, kigangwa yai kumaka ti mpusa nde bantu kusambila yandi, na kisika ya kusa mbila Nzambi mpamba. Yandi sosaka ve kukatula ngindu yai na ntima na yandi, yo yelaka mpi yo butaka disumu. (Yak. 1:14, 15) Kigangwa yai kele Satana yina “kangamaka ve ngolo na kieleka.” Yandi kolamaka na Yehowa mpi kumaka “tata ya luvunu.”—Yoa. 8:44.

² Banda ntangu Satana kolamaka, yandi me kumaka mbeni ya nene ya Yehowa mpi ya bantu. Batitre yina bo me pesaka yandi, ke monisa nde yandi kele muntu ya mbi kibeni. Titre Satana ke tendula “Mbeni,” sambu na kumonisa nde kigangwa yai ya mbi ke zitisaka ve luyalu ya Nzambi, nkutu yandi ke mengaka yo mpi ke nwanisaka yo. Diaka, Satana ke zolaka nde Yehowa kuyala diaka ve bantu.

³ Kusonga 12:9 ke binga Satana nde Diabulu, disongidila “Muntu ya Luvunu.” Titre yai ke yibusa beto nde Satana vwezaka Yehowa ntangu yandi bingaka yandi nde muntu ya luvunu.

1. Tendula mutindu kigangwa mosi yina kele mpeve kumaka Satana.
- 2, 3. Batitre “Satana,” “Diabulu,” “nioka,” mpi “dragoni” ke monisa nki na yina me tala mbeni ya nene ya Yehowa?

INKI MUTINDU SATANA ME MONISAKA NDE YANDI KELE . . .

---

muntu ya ngolo?

---

muntu ya nku?

---

muntu ya luvunu?

Bangogo “nioka ya ntama” ke yibusa beto kilumbu yina Satana sadilaka nioka sambu na kukusa Eva na Edeni. Bangogo “dragoni ya nene” ke monisa nde Satana kele kigangwa mosi ya kigonsa mpi kele ti makasi ya ngolo ya kutelamina lukanu ya Yehowa mpi kufwa bansadi na yandi.

⁴ Satana ke salaka bikesa ya ngolo sambu na kubebisa kwikama na beto. Yo yina Biblia ke pesa ndongisila yai: “Benoni tanina mabanza na beno, beno keba. Mbeni na beno, Diabulu, ke kwenda kuzieta bonso ntambu ya ke ngana, yina ke sosa kudia muntu.” (1 Pie. 5:8) Na kuwakana ti ndongisila yai, disolo yai ta tubila mambu tatu ya kimuntu ya Satana, yo ta monisa mpi bikuma yina beto fwete kuditanina na mbeni yai ya Yehowa mpi ya bansadi na yandi.

SATANA KELE MUNTU YA NGOLO

⁵ Bigangwa ya kimpeve, disongidila bawanzio, ke vandaka “ngolo mingi.” (Nk. 103:20) Bo kele ngolo mpi mayele mingi kuluta bantu. Ya kieleka, bawanzio ya kwikama ke sadilaka ngolo na bo sambu na kusala mambu ya mbote. Mu mbandu, na dibaku mosi wanzio mosi ya Yehowa fwaka basoda 185 000 ya Asiria, diambu mosi yina muntu mosi to ata nkutu kimvuka ya basoda lendaka ve kusala. (2 Bant. 19:35) Na dibaku ya nkaka, wanzio mosi sadilaka ngolo mpi mayele na yandi ya mingi sambu na kubasisa bantumwa ya Yezu na boloko. Wanzio yai kangulaka bakielo, basisaka bantumwa mpi kangaka diaka bakielo yina, bankengi ya boloko monaka yandi ve, sambu yandi salaka mambu yai na mayele yonso kibeni!—Bis. 5:18-23.

⁶ Kansi Satana ke sadilaka ngolo na yandi na mutindu ya mbi. Yandi kele ngolo mpi kele ti bupusi ya mingi kibeni! Biblia ke bi-

4. Inki beto ta tadila na disolo yai?

5, 6. (a) Pesa bambandu ya ke monisa nde bigangwa ya kimpeve kele “ngolo mingi.” (b) Na nki mutindu Satana kele ti “ngolo ya kufwa”?

nga yandi “mfumu ya nsi-ntoto yai” mpi “nzambi ya ngidika yai ya bima.” (Yoa. 12:31; 2 Bak. 4:4) Satana Diabulu kele mpi ti “ngolo ya kufwa.” (Baeb. 2:14) Yo ke tendula ve nde yandi mosi ke fwaka bantu yonso; kansi, mpeve na yandi ya kufwa bantu me yalukumaka na ntoto ya mvimba. Diaka, sambu Eva kwikilaka na luvunu ya Satana mpi Adami kolamaka na Nzambi; yo yina, bantu yonso me kumaka bantu ya masumu mpi ke fwaka. (Bar. 5:12) Na mutindu yina, Diabulu me monisaka nde yandi kele ti “ngolo ya kufwa.” Yezu bingaka yandi “muntu ya ke fwaka bantu.” (Yoa. 8:44) Satana kele mbeni na beto ya nene kibeni!

⁷ Ntangu beto ke telaminaka Satana, beto ke kumaka bambeni na yandi mpi ya bantu yonso yina me landaka yandi na ntembe yina yandi tulaka na yina me tala luyalu ya Nzambi. Na kati na bo, beto ke tanga mpi kimvuka ya bawanzio yina kolamaka, disongidila bademo. (Kus. 12:3, 4) Bademo me monisaka nde bo kele ngolo mingi kuluta bantu, mpi bo me niokulaka bantu mingi. (Mat. 8:28-32; Mar. 5:1-5) Beto fwete buya ve nde bampeve yai ya mbi mpi “mfumu ya bademo” kele ngolo. (Mat. 9:34) Beto lenda nunga ve mvita ya Satana kukonda lusadisya ya Yehowa.

SATANA KELE MUNTU YA NKU

⁸ Ntumwa Piere fwanisaka Satana ti “ntambu ya ke ngana.” Mukanda mosi ke tuba nde, ngogo ya Kigreki yina bo ke balulaka nde “ke ngana” ke monisa “kungana ya mbisi ya makasi yina kele na nzala ya ngolo.” Dibanza yai ke monisa pwelele makasi yina Satana ke vandaka na yo! Ata ntoto ya mvimba kele na nsi ya kiyeka ya Satana, ya-

7. Inki mutindu bademo me monisaka nde bo kele ngolo?

8. (a) Inki kele lukanu ya Satana? (Tala kifwanisu yina kele na luyantiku ya disolo.) (b) Inki mutindu mambu yina ke salama na nsi-ntoto ke ndimisaka nge nde Satana kele muntu ya nku?

Satana ke sepelaka kana nsadi mosi
ya Yehowa me sala disumu
(Tala paragrafe 10)

ndi kele kaka na nzala ya kudia bantu mingi. (1 Yoa. 5:19) Yo yina, yandi ke tulaka dikebi ya mingi na ndambu ya Bakristu ya bo me tulaka mafuta yina me bikalaka na nto-to mpi na “mameme ya nkaka” yina ke sadisaka bo. (Yoa. 10:16; Kus. 12:17) Lukanu ya Satana kele ya kudia bansadi ya Yehowa. Mbangika yina yandi me basisilaka balongoki ya Yezu banda na mvu-nkama ya nte-te tii bubu yai ke monisa nde yandi kele muntu ya nku.

⁹ Sambu na kubebisa lukanu ya Nzambi, Satana ke monisaka nku na yandi na mitindu ya nkaka diaka. Ntambu yina kele na nzala ke wilaka ve mbisi yina yandi ke zola kudia mawa, mpi mpasi yina mbisi yina ta wa ke yangisaka yandi ve ata fioti. Mutindu mosi mpi, Satana ke wilaka ve bantu yina yandi ke zola kudia mawa. Mu mbandu, nge ke yindula nde nki vandaka mawi ya Satana ntangu bantu ya Izraele vandaka ku-

9, 10. (a) Inki mutindu Satana sosaka kubebisa lukanu ya Nzambi sambu na dikanda ya Izraele? (Pesa bambandu.) (b) Sambu na nki Satana tulaka dikebi ya mingi na dikanda ya Izraele? (c) Inki mutindu Satana ke kudiwaka ntangu bansadi ya Yehowa ke salaka masumu ya nene?

bwa na bizumba mpi kumonisa kikalulu ya bwimi? Ntangu nge ke tanga masolo ya Biblia yina ke tubilaka mansoni ya Zimri mpi kikalulu ya bwimi ya Gehazi, keti nge lenda mona na mabanza mutindu “ntambu ya ke ngana” sepelaka na mutindu yandi nungaka?—Kut. 25:6-8, 14, 15; 2 Bant. 5:20-27.

¹⁰ Satana vandaka ti bikuma ya siki-siki ya kutula dikebi na bantu ya dikanda ya Izraele. Sambu, dikanda yai zolaka kubasisa Mesia yina ta niata Satana mpi ta nwani-na luyalu ya Yehowa. (Kuy. 3:15) Satana vandaka kuzola ve nde bantu ya Izraele kuvanda ti bangwisana ya mbote ti Nzambi, yo yina yandi salaka yonso sambu na kupusa bo na kusala masumu. Kuyindula ve nde Satana waka mpasi ntangu Davidi salaka bizumba to nde yandi waka mawa na mutindu Moize vidisaka dibaku na yandi ya kukota na Ntoto ya Lusilu. Ya kieleka, Satana ke vandaka na kiese ntangu bansadi ya Nzambi ke salaka masumu ya nene. Yai kele mpi mambu yina Satana ke sadilaka sambu na kusosila Yehowa.—Bing. 27:11.

¹¹ Satana wilaka ndonga ya dibuta yina

11. Ziku, sambu na nki Satana pukumunaka Sara?

ta basisa Mesia makasi mingi. Mu mbandu, beto tadila mambu yina salamaka ntangu Nzambi zabisaka Abrahami nde yandi ta buta bana yina ta kuma “dikanda mosi ya nene.” (Kuy. 12:1-3) Ntangu Abrahami ti Sara kwendaka na Ezipte, Farao lombaka bantu na kunata Sara na nzo na yandi, sambu Sara kukuma nkento *na yandi*. Kansi, Yehowa gulusaka Sara na diambu yai ya mpasi. **(Tanga Kuyantika 12:14-20.)** Ntangu fioti na ntuala nde Izaki kubutuka, mambu ya mutindu yina kuminaka diaka Sara na bwala Gerare. (Kuy. 20:1-7) Keti Satana vandaka na kisina ya mambu yina? Yibuka nde Sara yambulaka Ure, mbanza ya kitoko, mpi kumaka kuzinga na batenta. Keti Satana yindulaka nde yandi ta pukumuna Sara na banzo ya kitoko ya Farao to ya Abimeleki? Keti Satana yindulaka nde Sara zolaka kuyambula bakala na yandi mpi Yehowa sambu na kukwelana ti ntotila mosi na kati ya bantotila yina? Biblia ke tubila yo ve, kansi beto kele ti bikuma ya kundima nde Diabulu zolaka kusepela nde Sara kukolama sambu yandi vidisa dibaku na yandi ya kubuta mwana ya lusilu. Kana Sara, nkento yina zabanaka sambu na bikalulu na yandi ya mbote mpi vandaka ti bangwisana ya mbote ti Yehowa zolaka kube-bisa luzingu na yandi, Satana zolaka ve kuwa mpasi ata fioti. Satana kele nku kibeni!

¹² Yezu butukaka bamvu-nkama mingi na nima ya lufwa ya Abrahami. Satana vandaka ve kutadila Yezu bonso bebe ya kitoko mpi ya mbalu. Sambu, yandi zabaka nde bebe yai ta yela mpi ta kuma Mesia yina Nzambi silaka. Ya kieleka, Yezu kele muntu ya kuluta mfunu na kimvuka ya bantu yina Biblia ke bingaka nde mwana ya Abrahami,

12, 13. (a) Na lubutuku ya Yezu, inki mutindu Satana monisaka nde yandi kele muntu ya nku? (b) Nge ke yindula nde, inki ke vandaka mawi ya Satana ntangu yandi ke monaka baleke ke sadila Yehowa bubu yai?

yina ta vanda ti kiyeka ya “kufwa bisalu ya Diabulu.” (1 Yoa. 3:8) Keti Satana ke yindulaka nde kufwa mwana ya fioti kele mbi kibeni? Satana ke salaka ve luswaswanu na kati ya mambu ya mbote ti mambu ya mbi. Yandi zolaka kufwa Yezu ntangu yandi vandaka mwana ya fioti. Inki mutindu?

¹³ Ntotila Erode waka makasi mingi ntangu bantu yina ke zabisaka makwisa na nsadisa ya bambwetete yulaka kisika ya “mwana yina me butuka sambu na kuvanda ntotila ya Bayuda” kele, mpi Erode bakaka lukanu ya kufwa Yezu. (Mat. 2:1-3, 13) Sambu na kulungisa lukanu na yandi, Erode pesaka ntuma ya kufwa bana *yonso* ya babakala ya bamvula zole kulumuka yina vandaka na Betelemi mpi na banziunga na yo yonso. **(Tanga Matayo 2:13-18.)** Yezu fwaka ve na dibaku yina, kansi mambu yai ke longa beto nki na yina me tala mbeni na beto Satana? Yo kele pwelele nde Satana ke bakaka ve luzingu ya bantu na mbalu. Diaka, yandi ke wilaka ve bana mawa ata fioti. Ya kieleka, Satana kele kibeni “ntambu ya ke ngana.” Yandi kele muntu ya nku kibeni!

SATANA KELE MUNTU YA LUVUNU

¹⁴ Satana ke sadilaka luvunu sambu na kupusa bantu na kukolama na Yehowa Nzambi ya zola. (1 Yoa. 4:8) Yandi ke sadilaka luvunu sambu na kukanga bantu nzila ya kubakisa nde bo kele na “nzala ya mambu ya kimpeve.” (Mat. 5:3) Yandi me “fwaka . . . mabanza ya bantu yina ke kwikilaka ve, sambu nsemo ya nsangu ya mbote ya nkembo ya me tala Kristu, yina kele kifwani ya Nzambi, kukuka ve na kukota.” —2 Bak. 4:4.

¹⁵ Kima ya nene yina Satana ke sadilaka sambu na kukusa bantu kele lusambu ya luvunu. Yandi ke vandaka na kiese kibeni ntangu yandi ke monaka bantu ke sambila

14, 15. Inki mutindu Satana me ‘fwaka mabanza ya bantu yina ke kwikilaka ve’?

ba-nkaka na bo, lugangu, bambisi, bantu to bima ya nkaka na kisika ya kusambila Yehowa, “Nzambi mosi ya zwa”! (Kub. 20:5) Bantu ya nkaka nkutu ke yindulaka nde bo ke sambilaka Nzambi na mutindu ya mbote, kansi Nzambi ke ndimaka ve lusambu na bo sambu bo ke kwikilaka na mambu ya luvunu mpi ke salaka mambu ya nkaka yina ke sepedisaka yandi ve. Bo me fwana-na kibeni ti bantu yina Yehowa bondilaka nde: “Nki mfunu ya kubebisa mbongo na beno na madia yina ke [fulusaka] ve, ebuna na nima nzala ke simba beno diaka? Ntangu yai, beno wila mono, ebuna beno ta zwa madia ya kieleka, beno ta mona kiese sambu na madia ya kitoko.”—Yez. 55:2.

¹⁶ Satana lenda kusa mpi bansadi ya Yehowa. Mu mbandu, beto tadila diambu yina salamaka ntangu Yezu zabisaka balongoki na yandi nde bambeni na yandi fwete fwa yandi. Ntembe kele ve nde ntumwa Piere vandaka ti mabanza ya mbote ntangu yandi zabisaka Yezu nde: “Mfumu, kutuba ve diambu ya mutindu yina; mambu yai ta bwila nge ve ata fioti.” Yezu nganinaka Piere mpi zabisaka yandi nde: ‘Luta na nima na mono, Satana!’ (Mat. 16:22, 23) Sambu na nki Yezu bingaka Piere “Satana”? Sambu Yezu vandaka kubakisa mambu yina fwete salama. Ntangu lungaka sambu yandi pesa kimenga ya nkudulu mpi kumonisa nde Diabulu kele muntu ya luvunu. Ntangu yina ya kuluta mfunu na disolo ya luzingu ya bantu, vandaka ve ntangu yina Yezu lendaka kubuya ‘kutuba diambu ya mutindu yina.’ Satana vandaka kvingila nde Yezu kusoba mabanza na yandi.

¹⁷ Beto mpi ke zinga na nsungi mosi ya kuluta mfunu, sambu nsuka ya ngidika yai me finama. Satana ke zola nde beto kuna mpusa ya kusosa kiyeka to kimvwama na

ngidika yai sambu yo katula dikebi na beto na mambu ya kimpeve. Kubika ve nde diambu ya mutindu yai kukumina nge! Kansi, “landa na kukengila.” (Mat. 24:42) Kukwikila ve ata fioti na mambu ya luvunu yina Satana ke pusaka bantu na kuyindula nde nsuka kele ntama to nkutu nde yo ta vanda ve.

¹⁸ Satana ke kusaka bantu na mutindu ya nkaka diaka. Yandi ke pusaka bantu na kukwikila nde Nzambi ke zolaka beto ve mpi nde yandi ta lolula ve ata fioti masumu na beto. Kansi, nani *kibeni* Yehowa ke zolaka ve? Kele Satana. Nani *kibeni* ke lolulaka ve bantu? Kele kaka Satana. Biblia ke ndimisa beto nde: “Nzambi kele ve muntu ya kukonda lunungu sambu yandi vila kisalu na beno mpi zola yina beno monisaka sambu na zina na yandi.” (Baeb. 6:10) Yehowa ke sepelaka na bikesa yina beto ke salaka mpi kisalu yina beto ke salaka, kele *ve* ya mpamba. (**Tanga 1 Bakorinto 15:58.**) Yo yina, bika nde beto landa ve mambu yina Satana ke sadilaka sambu na kukusa bantu.

¹⁹ Mutindu beto me katuka kumona yo, Satana kele muntu ya ngolo, muntu ya nku, mpi muntu ya luvunu. Inki mutindu beto lenda nwanisa mbeni yai ya nene mpi kununga yandi? Yehowa ta sadisa beto. Ndinga na yandi ke sadisaka beto na kununga mitambu ya Satana, “sambu beto me zaba mayele na yandi.” (2 Bak. 2:11) Kana beto me bakisa mitambu ya Satana, beto ta kuma kuditanina mpi kukeba. Kansi, beto fwete suka kaka ve na *kuzaba* mitambu ya Satana. Biblia ke tuba nde: “Beno *telamina* Diabulu, ebuna yandi ta tina ntama ti beno.” (Yak. 4:7) Disolo yina ke landa ta tubila mambu tatu yina beto lenda sala sambu na kwanisa Satana mpi kununga yandi.

16, 17. (a) Sambu na nki Yezu zabisaka Piere nde: ‘Luta na nima na mono, Satana’? (b) Inki mutindu Satana ke katulaka dikebi na beto na mambu ya kimpeve?

18, 19. (a) Inki mutindu Satana ke sadilaka bangindu na beto sambu na kukusa beto? (b) Inki mutindu Yehowa ke sadisaka beto na kuditanina mpi kukeba?

Nge Lenda Nwanisa Satana mpi Kununga Yandi

“Beno vanda bambeni [ya Satana], beno vanda ngolo na lukwikilu.”—1 PIE. 5:9.

INKI MUTINDU BETO LENDAL TELAMINA SATANA MPI . . .

kuvanda ve lulendo?

kuvanda ve ti nzala ya bima
mingi ya kinsuni?

kutina mansoni?

SATANA ke nwanaka mvita ti ndambu ya Bakristu ya bo me tulaka mafuta, yina me bikalaka na ntoto mpi “mameme ya nkaka.” (Yoa. 10:16) Diabulu kele ti lukanu ya kufwa bansadi ya Yehowa na mwa ntangu yai ya yandi me bikala ti yo. (**Tanga Kusonga 12: 9, 12.**) Keti beto lenda nunga mvita yina beto ke nwanaka ti Satana? Ee! Biblia ke tuba nde: “Beno telamina Diabulu, ebuna yandi ta tina ntama ti beno.”—Yak. 4:7.

² Bantu mingi ke ndimaka ve nde Satana kele. Bo ke yindulaka nde, Satana ti bademo kele kaka bantu yina bo ke monisaka na mikanda, na bafilme, mpi na bansaka ya video, kansi bo kele ve bigangwa ya kieleka. Bantu yai ke tubaka mpi nde muntu ya mayele lenda ndima ve nde bampeve ya mbi kele bigangwa ya kieleka. Keti nge ke yindula nde Satana ke kudyangisaka sambu bantu ke tubaka nde yandi ti bademo na yandi kele ve bigangwa ya kieleka? Ata fioti ve! Nkutu, Satana ke fwaka mabanza ya bantu yina ke buyaka kundima nde yandi kele. (2 Bak. 4:4) Kukonda kundima nde bampeve ya mbi kele bigangwa ya kieleka kele maye-

1. (a) Sambu na nki kunwanisa Satana kele mfunu bubu yai? (b) Inki ke ndimisa nde beto lenda nunga mvita yina beto ke nwanaka ti Satana?

2, 3. (a) Sambu na nki kukonda kundima nde Satana kele, ke sadisaka yandi na kukusa bantu? (b) Inki ke ndimisa nge nde Satana kele?

le yina Satana ke sadilaka sambu na kukusa bantu.

³ Bansadi ya Yehowa kele ve na kati ya bantu yina Satana ke kusaka. Beto *ke zabaka* nde Diabulu kele, sambu Satana muntu solulaka ti Eva na nzila ya nioka. (Kuy. 3:1-5) Satana sosilaka Yehowa na diambu ya me tala Yobi. (Yobi 1:9-12) Satana muntu meka-ka Yezu. (Mat. 4:1-10) Na nima ya kubutuka ya Kimfumu ya Nzambi na 1914, Satana yantikaka “kunwanisa” ndambu ya Bakristu ya bo me tulaka mafuta yina me bikalaka na ntoto. (Kus. 12:17) Yandi ke landa na kunwanisa ndambu ya Bakristu 144 000 ya bo me tulaka mafuta yina me bikalaka na ntoto mpi mameme ya nkaka sambu na kubebisa lukwikilu na bo. Sambu na kununga Satana, beto fwete telamina yandi mpi kukumisa lukwikilu na beto ngolo. Disolo yai ta tubila mitindu tatu ya kusala yo.

KUVANDA VE LULENDO

⁴ Satana kele kibeni kigangwa ya lulendo kuluta. Lulendo na yandi monanaka ntangu yandi bakaka lukanu ya kutelamina luyalu ya Yehowa mpi kukuma mbeni na yandi. Yo yina, mutindu mosi ya kuvanda mbeni ya Satana kele kubuya lulendo mpi kuyedisa kikalulu ya kudikulumusaka. **(Tanga 1 Piere 5:5.)** Kansi lulendo kele nki? Keti kudikumisa ke vandaka mbi ntangu yonso?

⁵ Mukanda mosi ke tendula nde lulendo kele “mutindu ya kudipesa lukumu mpi ya kudizitisa,” mpi yo kele “kiese yina muntu kele na yo sambu yandi to bantu yina yandi ke zolaka me sala to me zwa kima mosi ya mbote.” Kuvanda ti mawi ya mutindu yai kele mbi ve. Ntumwa Polo zabisaka Bakristu ya Tesalonika nde: “Beto ke kudikumisaka sambu na beno na kati ya mabundu ya Nza-

4. Inki mutindu Satana monisaka nde yandi kele lulendo mingi?

5, 6. (a) Keti kudikumisa kele mbi? Tendula. (b) Sambu na nki lulendo kele mbi, mpi nki bambandu ya Masonuku ke monisa yo?

mbi sambu na kukanga ntima mpi lukwikilu na beno na bambangika yonso mpi bampasi yonso yina beno ke kutana ti yo.” (2 Bate. 1:4) Yo yina, kuvanda na mawi ya kiese sambu na kusalu ya bantu ya nkaka ke sala to kudikumisa sambu na mambu yina beto mosi ke sala kele mbi ve. Diaka, yo kele mbote ve na kuvweza dibuta na beto, ndinga na beto, mutindu na beto ya kuzinga, mpi kisika yina beto me yela.—Bis. 21:39.

⁶ Kansi, lulendo ke bebisaka bangwisana na beto ti Yehowa. Yo lenda pusa muntu na kubuya kusadila ndongisila ya mbote. (Nk. 141:5) Muntu ya lulendo ke yindulaka nde yandi kele muntu ya kuluta mfunu, mpi nde yandi me luta bantu ya nkaka. Yehowa ke mengaka kikalulu yai. (Ezek. 33:28; Amo. 6:8) Kansi Satana ke sepelaka kumona bantu ke monisa lulendo sambu yandi mosi kele kigangwa ya kuluta lulendo. Satana sepelaka mingi ntangu Nimrodi, Farao mpi Absalomi monisaka kikalulu ya lulendo! (Kuy. 10:8, 9; Kub. 5:1, 2; 2 Sam. 15:4-6) Lulendo pusaka mpi Kaini na kusala disumu. Nzambi longisilaka yandi, kansi na lulendo yonso yandi buyaka kusadila ndongisila yina. Yo yina, yandi kolamaka.—Kuy. 4:6-8.

⁷ Bubu yai, bantu ke monisaka lulendo na mitindu mingi. Bantu ya nkaka ke monisaka lulendo sambu na mpusu na bo. Mukanda mosi ke tuba nde kumonisa lulendo sambu na mpusu kele “kubakila bantu ya mpusu ya nkaka bangindu ya mbi mpi kumenga bo;” diaka, “kuyindula nde konso mpusu kele ti bikalulu mpi mambu na bo ya nkaka, to nde bantu ya mpusu mosi buna me luta bantu ya mpusu ya nkaka.” Kumonisa lulendo sambu na mpusu me nataka mavwanga, bamvita, mpi bantu mingi me fwaka sambu na yo.

⁸ Mambu yai fwete salama ve na dibundu

7, 8. (a) Kumonisa lulendo sambu na mpusu ke tendula nki, mpi sambu na nki yo kele mbi? (b) Inki mutindu lulendo lenda katula ngemba na dibundu?

ya Bukristu. Sambu, kana bampangi kele ti kikalulu ya lulendo, bo lenda yantika kuswana-swana, mpi mavwanga lenda basika na kati na bo. Diambu yai kuminaka Bakristu ya nkaka ya mvu-nkama ya ntete, yo yina Yakobo yulaka bo ngiufula yai: “Bamvita mpi bitumba na kati na beno ke katuka na wapi?” (Yak. 4:1) Ya kieleka, kuvanda ti bangindu ya mbi sambu na bantu ya nkaka mpi kuyindula nde beto me luta bo lenda vanda ti bupusi ya mbi na mambu ya beto ke tuba mpi ke sala, sambu yo ta pesa bantu ya nkaka mpasi. (Bing. 12:18) Kieleka kele nde, lulendo lenda katula ngemba na dibundu.

⁹ Bantu yina ke yindulaka nde bo me luta bantu ya nkaka fwete vila ve nde, “Mfumu Nzambi ke zolaka ve bantu ya lulendo.” (Bing. 16:5) Beto fwete tadila bantu ya mpusu ya nkaka, ya insi ya nkaka, mpi ya ndinga ya nkaka na mutindu ya mbote. Kana beto ke tadila bo ti mabanza ya mbi, beto ke vila nde “na nzila ya muntu mosi, [Nzambi] salaka makanda yonso ya bantu.” (Bis. 17:26) Kieleka yai ke monisa nde, beto yonso katukaka na muntu mosi, Adami. Yo yina, yo kele mbi na kuyindula nde mpusu mosi me luta mpusu ya nkaka. Dibanza yai kele mpi mayele yina Satana ke sadilaka sambu na kubebisa zola mpi bumosi ya Bukristu. (Yoa. 13:35) Sambu na kunwanisa Satana mpi kununga yandi, beto fwete buya kumonisa lulendo na mitindu yonso.—Bing. 16:18.

KUVANDA VE TI NZALA YA BIMA MINGI MPI ZOLA YA NSI-NTOTO

¹⁰ Satana kele “mfumu ya nsi-ntoto,” mpi nsi-ntoto ya mvimba kele na nsi ya kiyeka na yandi. (Yoa. 12:31; 1 Yoa. 5:19) Yo yina, ma-

9. Inki mutindu Biblia ke sadisa beto na kumonisa ve lulendo sambu na mpusu mpi na mambu ya nkaka? (Tala kifwanisu yina kele na luyantiku ya disolo.)

10, 11. (a) Sambu na nki yo kele pete nde muntu kukuma kuzola bima ya nsi-ntoto mingi? (b) Ziku, inki mutindu Demasi monisaka zola ya nsi-ntoto?

mbu mingi yina nsi-ntoto ke siamisaka ke wakanaka ve ti minsiku ya Biblia. Ya kieleka, mambu yonso yina kele na nsi-ntoto yai kele mbi ve. Kansi, beto fwete zaba nde Satana ke sadilaka mambu mingi ya nsi-ntoto sambu na kupusa beto na kusala masumu to kuyedisa nzala ya bima ya nsi-ntoto mpi kuyambula na kusambila Yehowa.—**Tanga 1 Yoane 2:15, 16.**

¹¹ Bakristu ya nkaka ya mvu-nkama ya ntete kumaka kuzola bima ya nsi-ntoto mingi. Mu mbandu, Polo sonikaka nde: “Demasi me bikisaka mono sambu yandi zolaka ngidika ya bima ya ntangu yai.” (2 Tim. 4:10) Biblia ke tubila ve na siki-siki yonso mambu ya nsi-ntoto yina Demasi zolaka yina pusaka yandi na kuyambula Polo. Ziku, Demasi yantikaka kuzola bima ya kinsuni mingi kuluta mambu ya kimpeve. Kana mpidina, Demasi vidisaka dibaku na yandi ya kuvanda ti mikumba ya mfunu ya kimpeve. Sambu na nki? Ketu nsi-ntoto zolaka kupesa Demasi kima mosi ya mbalu kuluta balusakumunu yina Yehowa pesaka yandi ya kuvanda nduku ya kisalu ya Polo?—Bing. 10:22.

¹² Diambu yai lenda kumina beto mpi. Bakristu fwete lungisa bampusa na bo ya kinsuni mpi ya dibuta na bo. (1 Tim. 5:8) Yehowa ke zolaka nde beto zinga mbote, sambu yandi pesaka Adami ti Eva bima mingi ya kitoko. (Kuy. 2:9) Kansi, Satana lenda sadila “kiyeka ya kimvwama ya ke kusaka” sambu na kuyedisa bampusa ya mbi na ntima na beto. (Mat. 13:22) Bantu mingi ke yindulaka nde kununga na luzingu ke tendula kuvanda ti bima mingi ya kinsuni, mpi nde mbongo ke natilaka bantu kiesa. Dibanza yai kele ya luvunu kibeni, mpi yo lenda pusa beto na kufwa kinduku na beto ti Yehowa, kima ya kuluta mbalu. Yezu zabisaka balongoki na yandi nde: “Ata muntu mosi ve lenda sala bonso mpika sambu na bamfumu zole, sambu yandi ta menga mosi mpi ta zola ya

12. Inki mutindu “kiyeka ya kimvwama ya ke kusaka” lenda bwisa beto?

nkaka to yandi ta kangama na mosi mpi ta vweza ya nkaka. Beno lenda sala ve bonso bampika sambu na Nzambi mpi sambu na Kimvwama." (Mat. 6:24) Kana beto ke sala bonso bampika sambu na kimvwama, beto ta yambula kusadila Yehowa mpi yo kele kibeni diambu yina Satana ke zola nde beto sala! Bika beto pesa ve ata fioti nzila nde mbongo to bima ya nkaka kubebisa kinduku na beto ti Yehowa. Sambu na kunwanisa Satana, beto fwete vanda ti bukati-kati na mutindu na beto ya kutadila bima ya kinsuni. —**Tanga 1 Timoteo 6:6-10.**

TINA MANSONI

¹³ Mutambu ya nkaka yina Satana ke sadilaka kele mansoni. Bubu yai, bantu mingi ke monaka nde kuvukisa nitu kaka ti nkwelani na bo, kele nsiku mosi ya mpasi mpi ya ntama, bo ke tadilaka ve makwela mutindu bo fwete tadila yo. Mu mbandu, nkento mosi ya me zabanaka mingi sambu na bansaka yina yandi ke salaka tubaka nde: "Yo lenda salama ve nde nkento to bakala kuzinga kaka ti nkwelani na yandi. Mono ke zaba ve kana kele ti muntu mosi yina kele ya kwikama, to ke zola kuvanda ya kwikama na nkwelani na yandi." Bakala mosi yina me zabanaka mingi tubaka nde: "Mono ke ndimaka ve nde Nzambi me gangaka beto sambu na kuvanda kaka ti nkwelani mosi na luzingu ya mvimba." Satana ke vandaka na kiese ntangu bantu ke fwaka bansiku ya makwela, yina kele dikabu ya Nzambi. Ya kieleka, Diabulu ke sepelaka ve na kumona bantu ke zitisa ngidika yai ya Nzambi. Yo yina, sambu na kunwanisa Satana mpi kununga yandi, beto fwete zitisa bansiku ya makwela, ngidika ya Nzambi.

¹⁴ Bankwelani mpi bampumpa fwete tina mansoni ya mitindu yonso. Keti yo kele pete? Ata fioti ve. Mu mbandu, kana nge

13. Inki mutindu nsi-ntoto ke tadilaka makwela mpi kuvukisa nitu?

14, 15. Inki mutindu beto lenda tina mansoni?

kele leke, nge lenda wa mutindu bana ya nzo-nkanda ke tuba mambu ya kuvukisa nitu to ya kutindilana bafoto ya ke monisaka kinkonga to ba *message* ya mansoni. Na bisi-ka ya nkaka, kusala mambu ya mutindu yai na kati ya bana ya fioti kele diambu mosi ya mbi kibeni. Biblia ke tuba nde: "Muntu yina kele ti kikalulu ya kusala pite ke salaka disumu na nitu na yandi mosi." (1 Bak. 6:18) Bamaladi yina bantu ke bakaka na nzila ya kuvukisa nitu me natilaka bantu bampasi mpi lufwa. Baleke mingi yina me kwelaka ntete ve ya me vidisaka kimwense (*virginité*) na bo ke kudiyangisaka mingi na buzoba yina bo salaka. Mambu yina bo ke songaka na televizio ya me tala mansoni kele ya luvunu; yo ke sosaka kundimisa bantu nde mansoni kele diambu mosi ya mbote mpi nde kufwa bansiku ya Nzambi ke natilaka ve bantu bampasi. Dibanza yai ke salaka nde bantu mingi kubwa na mutambu ya "kiyeka ya disumu ya ke kusaka."—Baeb. 3:13.

¹⁵ Inki nge lenda sala kana mpusa ya kusala mansoni me kwisila nge? Kuvila ve nde nge kele muntu ya kukonda kukuka. (Bar. 7: 22, 23) Samba sambu Nzambi kupesa nge ngolo. (Bafil. 4:6, 7, 13) Buya mambu yina lenda nata nge na kusala mansoni. (Bing. 22:3) Kana nge me kutana ti mpukumuna, tina yo kukonda kusukinina.—Kuy. 39:12.

¹⁶ Yezu me bikilaka beto mbandu ya mbote na yina me tala kununga bampukumuna. Yandi bikaka ve nde mambu yina Satana vandaka kuzabisa yandi kuvanda ti bupusi na mabanza na yandi; mpi yandi bakaka ve ntangu ya kuyindula kana kele ti mambu ya mbote na mambu yina Satana vandaka kuzabisa yandi. Na mbala mosi, yandi vandaka kuvutula nde: "Bo me sonikaka nde." (**Tanga Matayo 4:4-10.**) Yezu zabaka Ndinga ya Nzambi mbote; yo yina, na ntwala

16. Inki mutindu Yezu nungaka bampukumuna ya Satana, mpi nki dilongi beto ke baka na mbandu ya Yezu?

ya bampukumuna, yandi vandaka kuzaba na mbala mosi mambu yina yandi fwete sala mpi yandi vandaka kuvutukila bangogo ya baverse ya Biblia. Sambu na kunwanisa Satana mpi kununga yandi beto fwete tina mansoni.—1 Bak. 6:9, 10.

KANGA NTIMA SAMBU NA KUNUNGA

¹⁷ Katula lulendo, nzala ya kuvanda ti bima mingi ya kinsuni, mpi mansoni, Satana kele diaka ti mitambu mingi. Mu mbandu, Bakristu ya nkaka ke kutanaka ti mbangika ya bantu ya dibuta, ya banduku ya nzonkanda, to bamfumu ya luyalu lenda buyisa kosalu ya kusamuna. Bampasi ya mutindu yai lenda yitukisa beto ve sambu Yezu zabisaka balongoki na yandi nde: “Bantu yonso ta menga beno sambu na zina na mono, kansi muntu yina ta kanga ntima tii na nsuka, yandi muntu ta guluka.”—Mat. 10:22.

17, 18. (a) Inki kele mitambu ya nkaka yina Satana ke sadilaka, mpi sambu na nki yo lenda yitukisa beto ve? (b) Inki ndola ke vingila Satana, mpi sambu na nki kuzaba ndola yina ke pesa beto kikesa ya kukanga ntima?

¹⁸ Inki mutindu beto lenda nwanisa Satana mpi kununga yandi? Yezu zabisaka balongoki na yandi nde: “Kana beno kanga ntima, beno ta tanina mioyo na beno.” (Luka 21:19) Muntu mosi ve kele ti kiyeka ya kupeesa beto mpasi mosi yina ta zinga tii kuna. Muntu mosi ve mpi lenda bebisa kinduku na beto ya mbalu ti Nzambi kana beto mosi me pesa yandi ve nzila. (Bar. 8:38, 39) Kana nsadi ya Yehowa me fwa, yo ke tendula ve nde Satana me nunga, sambu Yehowa ta futumuna yandi diaka! (Yoa. 5:28, 29) Kansi, Nzambi ta fwa Satana kimakulu. Ntangu Nzambi ta fwa ngidika yai ya mbi, bo ta losa Satana na dibulu ya nda mpi kuna yandi ta sala bamvula 1000. (Kus. 20:1-3) Na nsuka ya Luyalu ya Yezu ya Bamvula Funda, bo ta “basisa Satana na boloko” sambu na ntangu fioti, ebuna yandi ta meka bantu yina ta kuma ya kukuka na mbala ya nsuka. Na nima, bo ta fwa Diabulu. (Kus. 20:7-10) Satana ta baka ndola ya lufwa, kansi ndola yai ke tadila nge ve! Vanda mbeni ya Satana mpi kumisa lukwikilu na nge ngolo. Ya kieleka, nge *lenda* nwanisa Satana mpi kununga yandi!

Bo ta fwa Satana kimakulu
(Tala paragafe 18)

Bo “Monaka” Bima Yina Nzambi Silaka

*“Bo bakaka ve bima yina Nzambi silaka,
kansi bo monaka yo na ntama.”—BAEB. 11:13.*

NZAMBI me pesaka beto mayele ya kumona na mabanza bima yina beto me monanaka ntete ve. Yo ke sadisaka beto na kubaka balukanu ya mbote mpi na kutula dikebi na beto kaka na bima ya mbote. Yehowa ke vandaka ti makuki ya kumona na ntwala mambu yina ta salama na bilumbu ke kwisa. Nkutu na Masonuku, yandi ke zabisaka beto mambu yina ta salama na bilumbu ke kwisa. Mayele na beto ya kumeka kumona na mabanza bima yina beto me monaka ntete ve, ke sadisaka beto na kumonisa lukwikilu. —2 Bak. 4:18.

² Mambu yonso yina beto ke yindulaka na bima yina beto me monaka ntete ve, ke vandaka ve ntangu yonso ya kieleka. Mu mbandu, mwana ya fioti lenda yindula nde yandi lenda mata na zulu ya peki-peki mpi kupumbuka, kansi diambu yai lenda salama ve ata fioti. Kansi, Ana yindulaka diambu mosi. Yandi yindulaka nde kana yandi me buta mwana ya bakala, yandi ta nata yandi na tempelo sambu na kusala kuna. Ntangu yandi butaka Samuele, yandi lungisaka mambu yina yandi vandaka kuyindula. (1 Sam. 1:22)

1. Inki mambote beto ke bakaka ntangu beto ke monaka na mabanza bima yina beto me monaka ntete ve? (Tala kifwanisu yina kele na luyantiku ya disolo.)

2, 3. (a) Sambu na nki kumona na mabanza bima yina Yehowa me silaka kele mfunu? (b) Inki bangiufula beto ta tadila na disolo yai?

KETI NGE LENDA TENDULA?

Inki ke sadisaka beto na kumonisa lukwikilu?

Inki mutindu beto me zaba nde babakala mpi bankento ya kwikama yina Biblia ke tubilaka vandaka kumona na mabanza matabisi yina Nzambi silaka bo?

Inki mutindu kusolula mambu ya me tala kivuvu na beto ke natilaka beto mambote?

Kana beto ke yindula mambu yina Yehowa me silaka, beto ke yindula mambu yina ta salama kibeni.—2 Pie. 1:19-21.

³ Ntembe kele ve nde bansadi ya kwikama yina Biblia ke tubilaka, vandaka kumona na mabanza mambu yina Nzambi me silaka. Inki mambote bantu yai bakaka ntangu bo vandaka kumona na mabanza balusakumunu yina Yehowa me silaka? Inki mambote beto lenda baka kana beto ke mona na mabanza mambu ya mbote yina Yehowa me silaka bantu ya bulemfu?

BIMA YINA BO “MONAKA” KUMISAKA LUKWIKILU NA BO NGOLO

⁴ Keti Abele, muntu ya ntete yina monisaka lukwikilu “monaka” na mabanza kima mosi yina Nzambi silaka? Yo lenda vanda nde, Abele vandaka kuyindula kulungana ya lusilu ya Nzambi ya me tala nioka. Nzambi tubaka nde: ‘Mono ta tula kimbeni na kati na nge ti nkento mpi na kati ya mwana na nge ti mwana na yandi. Yandi ta niata ntu na nge mpi nge ta tatika yandi na dikulu.’ (Kuy. 3:14, 15) Ziku, Abele vandaka kuyindula mingi lusilu yai mpi yandi bakisaka nde kele ti muntu mosi yina bo ta ‘tatika na dikulu’ sambu bantu kukuma diaka ya kukuka mutindu Adami ti Eva vandaka na ntuala nde bo sala disumu. Yo vanda nki dibanza Abele vandaka na yo na mutindu mambu yina ta salama, yandi monisaka lukwikilu na lusilu ya Nzambi; yo yina, Yehowa ndimaka makabu na yandi.—Tanga Kuyantika 4:3-5; Baebreo 11:4.

⁵ Enoki, nsadi ya kwikama ya Yehowa, monisaka lukwikilu ata yandi vandaka kuzinga ti bantu yina vandaka kufwa bansiku ya Nzambi. Mpeve santu pusaka yandi na kubikula nde, Yehowa ta kwisa “ti bamiriade na yandi ya santu, sambu na kusambisa bantu yonso, mpi kubedisa bantu yonso yina ke vwezaka

4. Inki mambu Abele vandaka kuyindula sambu na bilumbu ke kwisa?

5. Inki mutindu kumona na mabanza mambu yina ta salama sadisaka Enoki?

Nzambi sambu na bisalu na bo yonso ya kuvweza Nzambi yina bo me salaka, mpi sambu na mambu yonso ya mbi yina bansumuki yina ke vwezaka Nzambi tubaka sambu na yandi.” (Yude 14, 15) Sambu Enoki vandaka muntu ya lukwikilu, ziku yandi monaka na mabanza mutindu ntoto ta kuma ntangu Nzambi ta fwa bantu yonso ya mbi.—Tanga Baebreo 11:5, 6.

⁶ Lukwikilu gulusaka Noa na Mvula ya Ngolo. (Baeb. 11:7) Na nima ya Mvula ya Ngolo, lukwikilu pusaka Noa na kutambika bimenga ya bambisi. (Kuy. 8:20) Bonso Abele, ntembe kele ve nde Noa vandaka mpi kukwikila nde nsuka-nsuka Nzambi ta gulusa bantu na disumu mpi na lufwa. Na nima ya Mvula ya Ngolo, Nemrodi telaminaka Yehowa; kansi, Noa vandaka ti kivuvu mpi landaka na kumonisa lukwikilu. (Kuy. 10:8-12) Ntembe kele ve nde, ntangu yandi yindulaka mutindu bantu ta katuka na nsi ya luyalu ya kukonda lunungu, na kimpika ya disumu mpi ya lufwa, lukwikilu na yandi kumaka ngolo. Beto mpi lenda “mona” na mabanza nsungi yai ya kitoko ya me finama kibeni! —Bar. 6:23.

BO “MONAKA” KULUNGANA YA BALUSILU

⁷ Abrahami, Izaki mpi Yakobi monaka mpi na mabanza mambu yina ta salama na bilumbu ke kwisa sambu Nzambi silaka bo nde na nzila ya mwana na bo, bantu yonso ta baka balusakumunu. (Kuy. 22:18; 26:4; 28:14) Bantekolo ya batata yai ya mabuta ta kuma mingi mpi ta zinga na ntoto yina Nzambi silaka bo. (Kuy. 15:5-7) Lukwikilu sadisaka batata yai na ‘kumona’ na mabanza mutindu bantekolo na bo ta zinga na ntoto yina ya lusilu. Bantu yonso me vidisaka luzingu ya kukuka, kansi Yehowa me silaka bansadi na yandi ya

6. Na nima ya Mvula ya Ngolo, ziku nki Noa landaka kumona na mabanza?

7. Abrahami, Izaki mpi Yakobi “monaka” nki bima yina Nzambi silaka na kusala na bilumbu ke kwisa?

kwikama balusakumunu yina Adami vidi-saka.

⁸ Ntembe kele ve nde mayele ya Abrahami ya kumona na mabanza bima yina Nzambi silaka sadisaka yandi na kusala mambu yina monisaka lukwikilu ya ngolo. Biblia ke monisa nde ata Abrahami ti bansadi ya nkaka ya Nzambi “bakaka ve bima yina Nzambi silaka” na bilumbu na bo, “bo monaka yo na nta-ma mpi yambaka yo.” (**Tanga Baebreo 11: 8-13.**) Abrahami vandaka ti banzikisa mingi yina ndimisaka yandi nde mambu yina yandi vandaka kukwikila ta lungana; yandi vandaka kumona dezia na mabanza kulungana ya mambu yina!

⁹ Lukwikilu ya Abrahami na balusilu ya Nzambi kumisaka ngolo lukanu na yandi ya kusala luzolo ya Nzambi. Lukwikilu pusaka yandi na kuyambula mbanza Ure mpi kusosa ve kuvanda ata ti nzo mosi na bambanza ya Kanana. Yandi zabaka nde, bonso Ure yina yandi yambulaka, bambanza ya Kanana ta landa ve na kuzinga sambu bamfumu na yo vandaka kusala mambu ya mbi. (Yoz. 24:2) Na luzingu na yandi ya mvimba Abrahami “vandaka kuingila mbanza yina kele ti bafondasio ya kieleka, yina Nzambi salaka pula na yo mpi tungaka.” (Baeb. 11:10) Abrahami “monaka” na mabanza mutindu yandi ta zinga kimakulu na ntoto yina Yehowa ta yala. Abele, Enoki, Noa, Abrahami mpi bansadi ya nkaka ya Nzambi kwikilaka nde bo ta futumuka mpi bo tulaka dikebi kaka na “mbanza yina kele ti bafondasio ya kieleka” disongidila luzingu na ntoto na nsi ya Kimfumu ya Nzambi. Kuyindulula na balusakumunu yina kumisaka lukwikilu na bo ngolo.—**Tanga Baebreo 11:15, 16.**

¹⁰ Beto tadila mbandu ya Sara, nkento ya Abrahami. Tii na bamvula 90 yandi butaka ve, kansi kivuvu na yandi sambu na bilumbu

8. Inki sadisaka Abrahami na kumonisa lukwikilu ya ngolo?

9. Kukwikila na balusilu ya Nzambi natilaka Abrahami nki mambote?

10. Inki mutindu kivuvu ya Sara sadisaka yandi?

ke kwisa sadisaka yandi na kumonisa lukwikilu. Yandi monaka na mabanza mutindu mwana na yandi ta baka balusakumunu yina Yehowa silaka. (Baeb. 11:11, 12) Inki sadisaka yandi na kukuma ti lukwikilu yina? Yehowa zabisaka Abrahami mambu yai ya me tala Sara: “Mono ta sakumuna yandi, yandi ta butila nge mwana ya bakala, [. . .] Sara ta kuma mama ya makanda mingi ya bantu; bana ya nkaka ya bana na yandi bo ta vanda bamfumu ya nene.” (Kuy. 17:16) Na nima ya kubuta Izaki, Sara vandaka ti bikuma ya mbote ya kukwikila nde mambu ya nkaka yina Nzambi silaka Abrahami ta lungana. Beto mpi kele ti dikabu ya kitoko ya kumona na mabanza kulungana ya mambu yina Nzambi me silaka mpi mambu yango ta lungana kibeni!

TULA MESO KAKA NA MATABISI

¹¹ Moize monisaka lukwikilu na Yehowa mpi vandaka kuzola yandi mingi. Yo yina, ata yandi yelaka na nzo ya ntotila ya Ezipte, yandi kumaka ve ti nzala ya kiyeka mpi ya bimvwama. Ntembe kele ve nde bibuti na yandi longaka yandi mambu ya me tala Yehowa mpi lukanu na yandi ya kukatula Baebreo na kimpika sambu na kupesa bo Ntoto ya Lusilu. (Kuy. 13:14, 15; Kub. 2:5-10) Kana Moize vandaka kuyindula mbala na mbala balusakumunu yina bansadi ya Nzambi vandaka kuingila, nki yandi zolaka kuyedisa na ntima na yandi, zola ya Yehowa to zola ya lukumu?

¹² Biblia ke tuba nde: “Sambu na lukwikilu, Moize, ntangu yandi kumaka mbuta, buyaka nde bo binga yandi mwana ya mwana-nkento ya Farao, kansi yandi solaka nde bo monisa yandi mpassi ti bantu ya Nzambi na kisika ya kumona kiese ya ntangu fioti ya disumu, sambu yandi monaka nde nsoni ya Kristu kele kimvwama yina me luta bimvwama ya Ezipte; sambu yandi tulaka meso na yandi kaka na matabisi.”—Baeb. 11:24-26.

11, 12. Inki sadisaka Moize na kukuma kuzola Yehowa mingi?

¹³ Sambu Moize vandaka kuyindula mingi mambu yina Yehowa silaka bantu ya Izraele, lukwikilu mpi zola na yandi sambu na Nzambi kumaka mingi. Bonso bansadi ya nkaka ya Nzambi, ntembe kele ve nde yandi mpi vandaka kumona na mabanza nsungi yina Yehowa ta katula lufwa. (Yobi 14:14, 15; Baeb. 11:17-19) Yo kele pwelele nde zola yina Nzambi monisilaka Baebreo mpi bantu yonso ya makanda pusaka Moize na kukuma kuzola Nzambi mingi. Na luzingu na yandi ya mviimba, Moize monisaka lukwikilu mpi zola. (Kul. 6:4, 5) Ntangu Farao zolaka kufwa yandi, lukwikilu, zola na yandi sambu na Yehowa, mpi mambu yina yandi vandaka kuyindula sambu na bilumbu ke kwisa, pesaka yandi ngolo ya kununga mpasi yina na kikesa yonso.—Kub. 10:28, 29.

MONA NA MABANZA MAMBU YINA KIMFUMU TA SALA

¹⁴ Bubu yai, bantu mingi mpi ke yindulaka luzingu na bo ya bilumbu ke kwisa, kansi mambu mingi yina bo ke yindulaka ta lungana ve ata fioti. Mu mbandu, bantu ya nkaka yina kele bansukami ya ngolo ke yindulaka nde bo ta kuma bamvwama ya nene, luzingu na bo ta kuma mbote kibeni mpi bo ta kuma kuzinga na lutaninu, na nsi-ntoto yai ya mbi ya luzingu ya bantu kele “kaka mpasi na mpasi.” (Nk. 90:10) Bo ke yindulaka nde bo ta zinga na ngemba na nsi ya luyalu ya bana ya bantu; kansi, Biblia ke monisa nde bantu ta zinga na ngemba kaka na nsi ya Kimfumu ya Nzambi. (Dan. 2:44) Bantu mingi ke yindulaka mpi nde Nzambi ta fwa ve nsi-ntoto yai ya mbi, kansi Biblia ke tuba nde Nzambi ta fwa yo. (Sof. 1:18; 1 Yoa. 2:15-17) Bantu yai ke zabaka ve lukanu ya Yehowa sambu na bilumbu ke kwisa mpi mambu yina bo ke yindulaka kele ve ya kieleka.

13. Inki mambote Moize bakaka na mutindu yandi vandaka kuyindula mambu yina Nzambi silaka?

14. Inki mambu ya luvunu bantu mingi ke yindulaka?

¹⁵ Bakristu fwete bakaka ntangu ya kumona na mabanza luzingu yina bo ta vanda na yo ntangu balusilu ya Nzambi ta lungana. Yo vanda nge ta zinga na ntoto to na zulu, keti nge lenda mona na mabanza mambu yina nge ta salaka na nsungi yina? Ntembe kele ve nde, kumona na mabanza mambu yina nge ta salaka ntangu Nzambi ta lungisa balusilu na yandi, ta pesa nge kiese. Ziku, nge lenda “mona” na mabanza mutindu nge ta zinga na ntoto mvula na mvula. Yindula mutindu nge ta salaka kumosi ti bantu ya nkaka sambu na kukumisa ntoto Paladis. Bantu yina nge ta zinga ti bo ta zolaka Yehowa kaka mutindu nge ke zolaka yandi. Nge ta vanda na mavi-mpi ya mbote, nge ta vanda kikesa mpi nitu na nge ta vanda kitoko kibeni. Bantu yina ta vanda ti mukumba ya kuvutula ntoto mutindu yo vandaka ntete, ta kumisa luzingu kitoko sambu bo ta tudilaka bantu dikebi ya mingi. Nge ta vanda na kiese sambu nge ta sadilaka ngolo ti mayele na nge yonso, mpi mambu yonso yina nge ta salaka ta natilaka bantu ya nkaka mambote mpi yo ta pesaka Nzambi lukumu. Mu mbandu, nge ta sadisa bantu yina ta futumuka na kuzaba Yehowa. (Yoa. 17:3; Bis. 24:15) Mambu yai kele ndosi ve. Masonuku ke tubila mambu yina nge ke yindulaka sambu na bilumbu ke kwisa.—Yez. 11:9; 25:8; 33:24; 35:5-7; 65:22.

BETO FWETE TUBILA KIVUVU NA BETO

¹⁶ Kana beto ke solula ti bampangi-Bakristu mambu yina beto ta salaka ntangu Nzambi ta lungisa balusilu na yandi, kivuvu na beto ya bilumbu ke kwisa ta kuma ngolo kibeni. Ata beto me zaba ve na siki-siki yonso mutindu beto ta zinga na ntoto ya mpa, kutubila mambu yina beto ta salaka na ntoto ya mpa ta sadisa beto na kupesana kikesa, mpi

15. (a) Inki mambote Bakristu ta baka kana bo ke mona na mabanza luzingu yina bo ta vanda na yo na bilumbu ke kwisa? (b) Tubila diambu mosi yina nge ke vingilaka na kiese yonso ntangu Nzambi ta lungisa balusilu na yandi.

16, 17. Inki mambote beto ta baka kana beto ke solula mambu ya me tala kivuvu na beto?

lukwikilu na beto na mambu yina Nzambi me silaka ta kuma ngolo. Ntangu ntumwa Polo kwendaka kutala Bakristu ya Roma, yo kele pwelele nde bo sepelaka na mutindu bo 'pesanaka kikesa.' Na bantangu yai ya mpa-si, beto mpi fwete pesana kikesa.—Bar. 1: 11, 12.

¹⁷ Kumona na mabanza mambu yina ta salama na bilumbu ke kwisa lenda sadisa beto mpi na kudiyangisa mingi ve sambu na bampasi yina beto ke kutana ti yo bubu yai. Ziku, ntumwa Piere vandaka kudiyangisa mingi sambu na luzingu na yandi, sambu yandi yulaka Yezu nde: "Tala! Beto me bikisa bima yonso mpi me landa nge; ebuna beto ta baka inki?" Sambu na kusadisa Piere mpi bantu ya nkaka yina vandaka pana na kutula dikebi na mambu yina ta salama na bilumbu ke kwisa, Yezu tubaka nde: "Ya kieleka mono ke tubila beno nde: Ntangu bima yonso ta kuma ya mpa, ntangu Mwana ya muntu ta vanda na zulu ya kiti na yandi ya kimfumu ya nkembo, beno bantu yina me landaka mono, beno mpi ta vanda na zulu ya bakiti kumi na zole ya kimfumu, beno ta sambisa makanda kumi na zole ya Izraele. Mpi konso muntu yina me bi-

kisaka banzo to bampangi ya babakala to bampangi ya bankento to tata to mama to bana to bilanga sambu na zina na mono, yandi ta baka bima mbala mingi kuluta mpi ta baka luzingu ya mvula na mvula." (Mat. 19:27-29) Piere mpi balongoki ya nkaka lendaka kumona na mabanza mukumba yina bo ta vanda na yo na luyalu yina ta yala ntoto mpi ta nati-la bantu ya bulemfu balusakumunu.

¹⁸ Kuyindula mambu yina ta salama ntangu balusilu ya Nzambi ta lungana me nati-laka bansadi ya Yehowa mambote mingi. Abele bakisaka nde Nzambi ta sala mambu ya mbote na bilumbu ke kwisa, yo yina yandi monisaka lukwikilu ya ngolo. Abrahami sala-ka mambu yina monisaka lukwikilu ya ngolo sambu yandi "monaka" na mabanza kulungana ya mbikudulu ya Nzambi ya ke tadila 'mwana.' (Kuy. 3:15) Moize "tulaka meso na yandi kaka na matabisi," yo yina, yandi monisaka lukwikilu mpi kumaka kuzola Yehowa mingi. (Baeb. 11:26) Kana beto ke mona na mabanza kulungana ya balusilu ya Yehowa, lukwikilu na beto na Nzambi mpi zola na beto sambu na yandi ta kuma mingi. Inki mutindu beto lenda sadila mbote-mbote dikabu yai ya Nzambi me pesaka beto? Disolo yina ke landa ta pesa mvutu na ngiufula yai.

18. Inki mambote beto ta baka kana beto ke mona na mabanza kulungana ya balusilu ya Nzambi?

Keti nge ke monaka na mabanza mutindu nge ta vanda na ntoto ya mpa?

(Tala paragrafe 15)

Landa Mbandu ya Muntu Yina Ke Sila Luzingu ya Mvula na Mvula

“Beno landa mbandu ya Nzambi, bonso bana yina yandi ke zolaka mingi.”—BAEF. 5:1.

KETI NGE LENDA TENDULA?

Inki mutindu Yezu monisaka bikalulu ya Yehowa?

Inki mutindu beto lenda monisa bikalulu ya Nzambi, mu mbandu zola?

Sambu na nki beto fwete sala ngolo na kuyala mabanza na beto?

YEHOWA me pesaka beto makuki ya kuditula na kisika ya bantu ya nkaka. Bantangu ya nkaka, beto lenda yindula diambu mosi yina me kuminaka beto ntete ve. **(Tanga Baefezo 5:1, 2.)** Inki mutindu beto lenda sadila mbote dikabu yai ya Nzambi me pesaka beto? Inki beto fwete sala sambu na kusadila ve dikabu yai na mutindu ya mbi?

² Beto ke vandaka na kiese ya kuzaba nde Nzambi me silaka Bakristu yina bo me tulaka mafuta luzingu ya kukonda kufwa na zulu, mpi nde “mameme ya nkaka” ya kwikama ya Yezu ta baka luzingu ya mvula na mvula awa na ntoto. (Yoa. 10:16; 17:3; 1 Bak. 15:53) Yo vanda bantu yina ta baka luzingu na zulu to bayina ta zinga mvula na mvula na ntoto, bo yonso ta vanda ti luzingu ya kitoko kuluta luzingu ya mpasi ya bubu yai. Yehowa ke bakisaka mbote bampasi yina beto ke kutanaka ti yo kaka mutindu yandi bakisaka luzingu ya mpasi ya bantu ya Izraele ntangu bo vandaka bampika na Ezipte. Ya kieleka, “bampasi na bo yonso” vandaka kuyangisa Nzambi. (Yez. 63:9)

-
1. Inki lenda sadisa beto na kumonisa bikalulu ya Nzambi?
  2. Na nki mutindu bampasi na beto ke yangisaka Yehowa?

Bamvu-nkama mingi na nima, Bayuda vandaka na boma sambu ntangu bo zolaka kutunga diaka tempelo, bambeni na bo telaminaka bo. Kansi, Nzambi zabisaka Bayuda nde: “Konso muntu yina ke bula bantu na mono Mfumu Nzambi, yandi ke bula mono mpi.” (Zek. 2:12) Yehowa mpi ke zolaka bansadi na yandi mingi, kaka mutindu mama ke zolaka bebe na yandi. (Yez. 49:15) Yehowa ke kuditulaka na kisika ya bantu, mpi yandi me pesaka beto makuki yina.—Nk. 103:13, 14.

MUTINDU YEZU MONISAKA ZOLA YA NZAMBI

³ Yezu vandaka kuditula na kisika ya bantu yina vandaka kumona mpasi, ata yandi kutanaka ve ti bampasi ya nkaka yina vandaka kuniokula bo. Mu mbandu, bantu vandaka na boma ya bantwadisi ya mabundu yina vandaka kukusa bo mpi kutudila bo bansiku mingi. (Mat. 23:4; Mar. 7:1-5; Yoa. 7:13) Yezu vandaka ve kuwa bantwadisi yai boma, mpi bo vandaka ve kukusa yandi. Kansi, yandi bakisaka mpasi yina bantu yina vandaka kukutana ti yo. Yo yina, “ntangu yandi monaka bibuka ya bantu, yandi wilaka bo mawa sambu bo vandaka kuniokwama mpi kuyungana bonso mame-me ya me konda ngungudi.” (Mat. 9:36) Bonso Tata na yandi, Yezu vandaka kuzola bantu mpi kuditula na kisika na bo.—Nk. 103:8.

⁴ Ntangu Yezu monaka bantu ke mona mpasi, yandi monisilaka bo zola. Yandi monisaka zola ya Tata na yandi na mutindu ya kukuka kibeni. Na nima ya kusala nzietelo mosi ya nda na kosalu ya kusamuna, Yezu ti bantu-mwa na yandi yilamaka sambu na kukwenda na kisika mosi sambu na kupema. Kansi, sambu kibuka ya bantu vandaka kuingila yandi, yandi wilaka bo mawa, mpi yantikaka “kulonga bo mambu mingi.”—Mar. 6:30, 31, 34.

3. Inki ke monisa nde Yezu vandaka kuditula na kisika ya bantu ya nkaka?

4. Bampasi ya bantu ya nkaka vandaka ti nki bupusi na kimuntu ya Yezu?

MUTINDU BETO LENDA MONISA ZOLA YA YEHOWA

⁵ Beto lenda monisa zola ya Yehowa na mutindu na beto ya kusadila bankaka mambu. Mu mbandu, yindula nde Alan, Mukristu mosi ya toko, ke kudiyangisa sambu mpangibakala mosi ya mununu ke tangaka na mpasi sambu meso ke yangisaka yandi. Mpangi yango mpi ke kukaka diaka ve kusamuna nzo na nzo sambu makulu ke yangisaka yandi. Alan me yibuka mambu yai ya Yezu tubaka: “Kaka mutindu beno ke zola nde bantu kusadila beno mambu, beno sala mutindu mosi sambu na bo.” (Luka 6:31) Alan ke kudyula nde, ‘Inki mambu mono ta zola nde bantu ya nkaka kusadila mono?’ Mvutu ya me kwisila yandi na mabanza kele nde, ‘Mono ta zola nde beto bula ti bo *balon!*’ Kansi, mpangi yai ya mununu ta kuka ve kubula *balon*. Yandi me bakisa nde mambu yina Yezu tubaka ke monisa nde beto fwete kudyula nde, ‘Inki mambu mono ta zola nde bantu ya nkaka kusadila mono kana mono vandaka kumona mpasi yina bo ke kutana ti yo?’

⁶ Alan kele toko, kansi yandi kele ti mayele ya kuyindula na mambu yina yandi me kutanaka ntete ve ti yo. Alan ke widikila mpangi yina ya mununu mpi ke tula dikebi na mambu yina yandi ke tuba. Alan me kuma kubakisa mpasi yina mpangi ya mununu ke waka ntangu meso na yandi ke kuka diaka ve kutanga mpi ntangu makulu na yandi ke pesa yandi diaka ve nzila ya kusamuna nzo na nzo. Ntangu Alan me kuditula na kisika ya mpangi yina ya mununu, yandi me bakisa lusadisya yina yandi lenda pesa yandi mpi yandi me kuma ti *luzolo* ya kusadisa yandi. Beto mpi lenda sala mutindu mosi. Sambu na kumonisa zola ya Nzambi, beto fwete kuditula na kisika ya bantu ya nkaka.—1 Bak. 12:26.

5, 6. Sambu na kumonisa zola ya Yehowa, inki mutindu beto fwete sadila bantu ya nkaka mambu? Pesa mbandu. (Tala kifwanisu yina kele na luyantiku ya disolo.)

7 Ntangu yonso, yo ke vandaka ve pete na kubakisa mpasi yina bantu ya nkaka ke kutana ti yo. Bantu mingi ke kutanaka ti bampasi yina beto me kutanaka ntete ve ti yo. Bampasi ya bantu ya nkaka kele sambu na maladi, kinunu to mambu ya nkaka. Bankaka ke kudi-yangisaka na mabanza sambu na basusi, mpasi mosi yina me bwila bo na mbala mosi, to malanda ya diambu mosi ya mbi yina bo salaka. Bankaka diaka ke zingaka na mabuta yina kele ya kukabwana na mambu ya lusambu. Konso muntu kele ti mambu ya mpasi yina ke yangisaka yandi. Kansi, beto me kutanaka nte-te ve ti bampasi ya nkaka yina bantu mingi ke kutana ti yo. Inki mutindu beto lenda monisa zola ya Nzambi na mambu ya mutindu yai? Beto fwete widikila na dikebi yonso muntu yina kele na mpasi, mpi kusosa kubakisa mpasi na yandi. Kusala mpidina ta pusa beto na kumonisa zola ya Nzambi mpi kusadisa muntu yina kele na mpasi. Konso muntu kele ti mutindu ya lusadisu yina yandi kele na yo mfunu; ata mpidina, beto lenda sadisa bo yonso na kimpeve mpi kupesa bo lusadisu ya kinsuni yina bo kele na yo mfunu.—**Tanga Baroma 12:15; 1 Piere 3:8.**

MONISA NTIMA YA MBOTE YA YEHOWA

8 Mwana ya Nzambi tubaka nde: “Muntu ya Kuluta Kuzanguka . . . kele mbote sambu na bantu ya me konda ntonda mpi bantu ya mbi.” (Luka 6:35) Ya kieleka, Yezu monisaka ntima ya mbote ya Nzambi. Inki sadisaka Yezu na kumonisa kikalulu yai ya Nzambi? Na ntuala ya kusadila bantu mambu yandi vandaka kuyindula bupusi yina bangogo mpi mambu yina yandi ta sala ta vanda na yo na bankaka. Mu mbandu, nkento mosi yina zabanaka bonso muntu ya masumu kwendaka na yandi, yantikaka kudila mpi kuyobisa makulu ya Yezu ti mansanga na yandi. Yezu bakisaka nde nkento yina balulaka ntima, mpi nde kana yandi

7. Inki mutindu beto lenda bakisa kibeni mpasi ya bantu ya nkaka?

8. Inki sadisaka Yezu na kumonisa ntima ya mbote?

me monisila yandi ve mawa sambu na masumu na yandi, nkento yina ta wa mpasi mingi na ntima. Yo yina, Yezu sikisaka yandi mpi lolulaka masumu na yandi. Ntangu Mufarize mosi monaka mbi na mambu yina Yezu salaka, Yezu tubilaka yandi na mawete yonso.—Luka 7:36-48.

9 Inki mutindu beto lenda monisa ntima ya mbote ya Nzambi? Ntumwa Polo sonikaka nde: “Mpika ya Mfumu fwete nwana ve, kansi yandi fwete vanda muntu ya mawete na bantu yonso.” (2 Tim. 2:24) Bantu ya mawete ke tubaka to ke salaka ve mambu yina lenda lwadisa bampangi ya nkaka. Yindula mutindu beto lenda monisa mawete na mambu yai: Mfumu ya kisalu ke sala ve kisalu na yandi mbote. Inki beto ta sala? Mpangi mosi yina me monana ve na balukutakanu ngonda ya mvimba me kwisa na lukutakanu. Inki beto ta sala? Na kisalu ya kusamuna, muntu mosi me zabisa beto nde, “Mono kele ve ti ntangu ya kusolula ti beno na ngunga yai.” Keti beto ta monisila yandi mawete? Nkwelani na nge me yula nge nde, “Sambu na nki nge zabisaka mono ve mambu yina nge yidikaka na kusala na kilumbu ya Mposo?” Keti nge ta pesa yandi mvutu na mawete yonso? Kana beto ke kuditula na kisika ya bankaka, mpi ke yindula na ntwala bupusi yina bangogo na beto ta vanda na yo na bantu ya nkaka, beto lenda bakisa mutindu ya mbote ya kutuba mpi ya kusala mambu yina ta monisa ntima ya mbote ya Yehowa.—**Tanga Bingana 15:28.**

LANDA MBANDU YA MAYELE YA NZAMBI

10 Mayele na beto ya kuyindula mambu yina me salama ntete ve lenda sadisa beto na kuvanda mayele bonso Yehowa mpi kumeka kumona na ntwala malanda ya mambu yina beto ke zola kusala. Mayele kele mosi ya bikalulu ya nene ya Yehowa, nkutu kana yandi me zola, yandi ke monaka mutindu diambu mosi

9. Inki ta sadisa beto na kumonisa ntima ya mbote ya Nzambi? Pesa mbandu.

10, 11. Inki lenda sadisa beto na kulanda mbandu ya mayele ya Nzambi? Pesa mbandu.

ta salama na bilumbu ke kwisa. Beto ke vandaka ve ti mayele ya kuzaba na ntwala mambu yina ta salama, kansi beto lenda yindula na ntwala malanda ya mambu yina beto ke zola kusala. Bantu ya Izraele yindulaka ve na ntwala mambu yina ta kumina bo kana bo kolama na Nzambi. Ata Nzambi sadilaka bo mambu mingi ya mbote, Moize bakisaka nde bo ta sala mambu yina ta pesa ve Yehowa kiese. Na meso ya bantu yonso ya Izraele, Moize vutukilaka bangogo ya nkunga mosi yina ke tuba nde: “Bantu ya Israele kele bazoba, ata muntu mosi ya mayele kele ve. Kana bo vandaka na mayele, bo zolaka kuyindula sambu na nki bo me bela; kansi bo ke zaba ve mambu yina me bwila bo.”—Kul. 31:29, 30; 32:28, 29.

¹¹ Sambu na kulanda mbandu ya mayele ya Nzambi, beto fwete yindula na ntwala to nku-tu kumona na mabanza malanda ya mambu yina beto ke zola kusala. Mu mbandu, kana beto ke talana sambu na makwela, beto fwete zaba nde yo ke vandaka mpasi na kuyala bampusa ya kuvukisa nitu ti muntu yina beto ke zolaka mingi. Beto ke zolaka ve ata fioti kusala mambu yina ta bebisa bangwisana na beto ya mbalu ti Yehowa! Yo yina bika beto sadila ndongisila yai ya kupemama: “Muntu ya mayele kana yandi mona mpasi ke kwisa, yandi fweti tina yo; kansi zoba ke tinaka ve, yandi ke kotaka kaka na mpasi.”—Bing. 22:3.

KUYINDULA VE MAMBU YA MBI

¹² Muntu ya mayele fwete bakisa nde kuyindula kele bonso tiya. Tiya ke sadisaka muntu kana yandi ke sadila yo na mutindu ya mbote, mu mbandu, kana yandi ke sadila yo sambu na kulamba. Kansi, kana muntu ke sadila tiya mbote ve yo lenda zikisa nzo, mpi kufwa bant. Mutindu mosi mpi, kuyindula ke sadisaka beto na kulanda mbandu ya Yehowa. Kansi, kuyindula lenda kuma mbi kana beto ke yindula mambu ya mansoni. Mu mbandu, kana beto me kuma ti kikalulu ya kuyindula kusala mansoni, yo lenda pusa beto na kusala bizumba. Ya kieleka, kana ntangu yo—

12. Inki ntangu kuyindula ke kumaka mbi?

Monisa zola bonso Yehowa
(Tala paragafe 7)

nso Mukristu ke yindula mambu ya kuvukisa nitu, kimpeve na yandi ta beba kibeni!—**Tanga Yakobo 1:14, 15.**

¹³ Beto tadila mutindu Eva kunaka mpusa ya kudia mbumba ya ‘nti ya kuzaba mambu ya mbote ti mambu ya mbi’ yina Nzambi buyisaka bo. (Kuy. 2:16, 17) Nioka zabisaka yandi nde: “Luvunu! Beno ta fwa ve. Nzambi tubaka mpidina sambu yandi zaba nde kilumbu ya beno ta dia yo, meso na beno ta kanguka, beno ta vanda bonso yandi Nzambi, beno ta zaba mambu ya mbote ti mambu ya mbi bonso yandi.” Kansi nki salamaka na nima? “[Eva] bakaka mbuma mosi ya nti yango, yandi diaka yo. Ebuna yandi pesaka mpi bakala na yandi, bakala mpi diaka yo.” (Kuy. 3:1-6) Ziku, bangogo ya Satana pusaka Eva na kuyindula nde bambuma ya nti yina vandaka kitoko kuluta. Na kisika ya kuyindula mambu yina bo zabisaka

13. Luzingu ya nki mutindu Eva kumaka kuyindula na mabanza na yandi?

yandi, Eva solaka yandi mosi mambu yina yandi fwete sala. Yandi salaka diambu ya mbi kibeni! Na nzila ya bakala na yandi Adami yina sumukaka, “disumu kotaka na nsi-ntoto mpi lufwa na nzila ya disumu.”—Bar. 5:12.

¹⁴ Disumu yina Eva salaka na kilanga ya Edeni vandaka ve mansoni. Kansi, Yezu kebisaka bantu na kuyedisa ve bangindu ya kusa-la mansoni. Yandi tubaka nde: “Konso muntu yina ke landa na kutala nkento mosi ti nzala ya kuvukisa nitu ti yandi me sala dezia bizumba ti nkento yango na ntima na yandi.” (Mat. 5:28) Ntumwa Polo mpi kebisaka nde: “Beno baka ve balukanu sambu na banzala ya nitu.”—Bar. 13:14.

¹⁵ Diambu ya nkaka ya mbi kele kuyedisa bangindu ya kukuma mvwama mpi kukuma kutula dikebi ya fioti na mambu ya Nzambi. Kieleka kele nde, bamvwama “*ke yindulaka* nde kimvwama na bo ke taninaka bo bonso bibaka ya nda ti ya ngolo [yina] me ziunga bwala.” (Bing. 18:11) Yezu pesaka mbandu mosi yina monisaka malanda ya mbi ya kuminaka muntu mosi yina ‘fulusaka kimvwama sambu na yandi mosi kansi yandi vandaka ve mvwama na meso ya Nzambi.’ (Luka 12:16-21) Yehowa ke sepelaka ntangu beto ke salaka mambu yina ke pesaka yandi kiese. (Bing. 27:11) Beto ke vandaka na kiese kibeni sambu Yehowa me ndimaka beto sambu beto me fulusaka “bima ya ntalu na zulu!” (Mat. 6:20) Kuvanda ti bangwisana ya mbote ti Yehowa kele kima mosi ya kuluta mbalu kibeni.

KUDIYANGISA MINGI VE

¹⁶ Yindula basusi yina beto ta kuma ti yo kana beto me kuma kudiyangisa mingi sambu kaka na kufulusa to kukuma ti “bima ya ntalu na ntoto.” (Mat. 6:19) Yezu pesaka kingana mosi sambu na kumonisa nde “basusi ya ngi-

14. Inki mutindu Biblia ke sadisa beto na kuyedisa ve bangindu ya kusala mansoni?

15. Kimvwama ya nki mutindu beto fwete sosa kuvanda na yo, mpi sambu na nki?

16. Inki mutindu beto lenda nunga diambu mosi ya mpasi yina ke yangisa beto?

dika yai ya bima mpi kiyeka ya kimvwama ya ke kusaka” lenda katula dikebi ya muntu na mambu ya Kimfumu. (Mat. 13:18, 19, 22) Bantu ya nkaka ke yindulaka kaka mambu ya mbi yina lenda kumina bo. Kansi, kana beto ke tula basusi na mambu ya kukonda mfunu, yo lenda bebisa mavimpi mpi kimpeve na beto. Bika nde beto tudila Yehowa ntima mpi beto vila ve nde “mpasi na ntima lenda katula kiese na muntu, kansi ndinga ya mbote ta pesa yandi kikesa.” (Bing. 12:25) Kana diambu mosi ke yangisa beto, beto lenda zabisa bibuti, nkwelani to nduku mosi ya ntima yina kele nsadi ya Yehowa, ebuna bangogo na bo ya kikesa lenda pesa beto kiese.

¹⁷ Yehowa ke bakisaka mpasi na beto mbote kibeni kuluta bantu yonso. Ntumwa Polo sonikaka nde: “Beno kudiyangisa ve sambu na kima ata mosi, kansi na mambu yonso na nzila ya kisambu mpi ya dodokilu kumosi ti kupesa matondo, beno zabisa balombilu na beno na Nzambi; mpi ngemba ya Nzambi yina me luta mambu yonso yina bantu lenda bakisa ta tanina bantima na beno mpi mabanza na beno na nzila ya Kristu Yezu.” (Bafil. 4:6, 7) Ntangu nge me kutana ti diambu mosi ya mpasi, yindula lusadisus yina Yehowa ke pesaka beto na nzila ya bampangi-Bakristu, bankuluntu, mpika ya kwikama, bawanzio, Yezu mpi Yehowa yandi mosi.

¹⁸ Mutindu beto me mona yo na disolo yai, kuyindula lenda sadisa beto na kulanda mbandu ya bikalulu ya Nzambi, mu mbandu zola. (1 Tim. 1:11; 1 Yoa. 4:8) Beto ta kuma na kiese kana beto ke monisa zola, ke yindula na ntwalala malanda ya mambu yina beto ke zola kusala, mpi kana beto ke kudiyangisa mingi ve na mambu ya nsi-ntoto yai. Yo yina, bika beto sadila mbote dikabu yina Nzambi me pesaka beto ya kuyindula na yina me tala kivuvu na beto, mpi kulanda mbandu na yandi ya zola, ya ntima ya mbote, ya maye mpi ya kiese.—Bar. 12:12.

17. Inki mutindu Yehowa ke sadisaka beto na kunninga bampasi yina ke yangisaka beto?

18. Inki mutindu kuyindula lenda sadisa beto?

Gogi ya Magogi yina mukanda ya Ezekiele ke tubila kele nani?

■ Na nsungi ya bamvula mingi, mikanda na beto vandaka kutendula nde, Gogi ya Magogi kele zina yina bo pesaka Satana Diabulu ntangu bo kulaka yandi na zulu. Yo vandaka kupesa ntendula yai sambu mukanda ya Kusonga ke monisa nde Satana Diabulu, ta vanda na kisina ya mvita yina bantu ya nsi-ntoto ya mvimba ta nwanisa bansadi ya Nzambi. (Kus. 12:1-17) Yo yina, beto vandaka kuyindula nde, Gogi fwete vanda zina ya nkaka ya Satana.

Kansi, ntendula yai ke basisa bangiufula ya nkaka ya mfunu. Sambu na nki? Bika beto tadila diambu yai: Yehowa me monisaka mambu yina yandi ta sala ntangu yandi ta fwa Gogi, yandi ke tuba nde: 'Mono ta bika bandeke ti bambisi ya mfinda kudia mvumbi na yandi.' (Ezek. 39:4) Yehowa ke yika nde: "Ntangu mambu yai ta bwa mono ta pesa Gogi kisika ya kuzikila yandi na ntoto ya Israele . . . Maziamu yina ta kangisa bantu nzila sambu Gogi ti basoda na yandi yonso bo ta zika bo kuna." (Ezek. 39:11) Kansi, nki mutindu "bandeke ti bambisi ya mfinda" lenda dia misuni ya kigangwa mosi yina kele mpeve? Inki mutindu bo lenda yidika "kisika ya kuzikila" Satana na ntoto? Biblia ke monisa pwelele nde, bo ta kanga Satana na dibulu ya nda na

nsungi ya bamvula 1000, kansi yo ke monisa ve nde bandeke ta dia misuni na yandi to nde bo fwete zika yandi.—Kus. 20:1, 2.

Biblia ke zabisa beto nde na nsuka ya bamvula 1000, Satana "ta basika sambu na kukusa makanda yina kele na bandambu iya ya ntoto, Gogi ti Magogi, sambu na kuvukisa bo sambu na bitumba." (Kus. 20:8) Kansi nki mutindu Satana ta kusa Gogi kana yandi mosi kele Gogi? Yo kele pwelele nde, "Gogi" yina mbikudulu ya Ezekiele ke tubila to yina mukanda ya Kusonga ke tubila, kele ve Satana.

Kansi Gogi ya Magogi kele nani kibeni? Sambu na kupesa mvutu, beto tadila baverse ya Biblia yina ke tubila bantu yina ta nwanisa bansadi ya Nzambi. Biblia ke tubila kaka ve mvita ya 'Gogi ya Magogi' kansi yo ke tubila mpi mvita ya "ntotila ya nordi," mpi ya "bantotila ya ntoto." (Ezek. 38: 2, 10-13; Dan. 11:40, 44, 45, NW; Kus. 17:14; 19:19) Keti Biblia ke tubila bamvita mingi yina fwete salama? Yo kele kibeni mutindu yina ve. Ziku, Biblia ke binga mvita yina mosi na mitindu ya kuswaswana. Sambu na nki beto me tuba mutindu yina? Sambu, Masonuku ke monisa nde, bantu ya makanda

MVITA YA GOGI YA MAGOGI

(EZEK. 38:2, 10-13)

▲
LUYANTIKU
YA MPASI
YA NENE

GOGI YA MAGOGI:
Kimvuka ya bantu ya
makanda yina ta nwanisa
bansadi ya Nzambi

ARMAGEDONI:

- Yezu ta mata na mpunda sambu na kutanina bansadi ya Nzambi
- Nzambi ta fwa Gogi ya Magogi (Kus. 16:14, 16)
- Bo ta kanga Satana ti bademo na dibulu ya nda (Kus. 20:1-3)

▲
LUYANTIKU YA LUYALU
YA BAMVULA FUNDA

yonso ta vukana na mvita yai ya nsuka yina ta nata na mvita ya Armagedoni.—Kus. 16:14, 16.

Kana beto fwanisa baverse yonso yina ke tubila mvita ya nsuka yina bantu ya makanda ta nwanisa bansadi ya Nzambi, yo ke monana pwelele nde Gogi ya Magogi keke ve zina ya Satana kansi ya kimvuka ya bantu ya makanda. Keti “ntotila ya nordi” ya kifwani muntu ta twadisa kimvuka yai ya bantu ya makanda? Beto lenda ndimisa ve dibanza yai na siki-siki yonso. Kansi, yo ke monana mutindu yina sambu Yehowa ke tuba sambu na Gogi nde: “Kukatuka na ntoto na nge kuna na ndambu ya *norde*. Nge ta kwisa kunata ndonga ya basoda ya ngolo yina ta katuka ndambu na ndambu, bo yonso na zulu ya bampunda.”—Ezek. 38:6, 15.

Mutindu mosi mpi, profete Daniele yina zingaka na nsungi mosi ti Ezekiele ke tuba sambu na ntotila ya nordi nde: “Bansangu yina ta katuka na ndambu ya este ti na ndambu ya norde yo ta pesa yandi boma, ebuna yandi ta nwana na makasi yonso, yandi ta fwa-fwa bantu mingi. Yandi ta tunga banzo na yandi ya kimfumu kwaku nzadimungwa, kwaku ngumba yina keke Nzo-Nzambi, yo na kati. Kansi yandi ta fwa, ata muntu mosi ve ta kwisa kusadisa yandi.” (Dan. 11:44, 45) Dibanza yai ke wakana kibeni ti mambu yina Gogi ta sala yina mukanda ya Ezekiele ke tubila.—Ezek. 38:8-12, 16.

Inki mambu ya nkaka ta salama na mvita yai ya nsuka? Mukanda ya Daniele ke tuba nde: “Na ntangu yina, Mishele, mfumu ya bawanzio [Yezu

Kristu] yina ke kengilaka bantu na nge [banda na 1914], ta kwisa kumonika [na Armagedoni]. Yo ta vanda ntangu ya mpasi mingi [mpasi ya nene], mpasi ya bantu me monaka ntete ve katuka ntangu ya ntete tii na ntangu yina. Na ntangu yango yina, bantu na nge yonso yina ke na bazina na mukanda ya Nzambi bo ta guluka.” (Dan. 12:1) Kusonga 19: 11-21 ke tubila mpi mambu yai ya Yezu, mumonisi ya Nzambi, ta sala.

Kansi, “Gogi ti Magogi” yina Kusonga 20:8 ke tubila keke nani? Na kumekama ya nsuka yina ta salama na nima ya nsungi ya bamvula 1000, bantu yina ta kolama na Yehowa ta monisa bikalulu ya mbi bonso ‘Gogi ya Magogi’ disongidila, kimvuka ya bantu yina nwanisaka bansadi ya Nzambi na ntwala ya mvita ya Armagedoni. Nsuka-nsuka, mambu yina ta kumina bimvuka yai zole keke lufwa ya kimakulu! (Kus. 19:20, 21; 20:9) Yo keke pwelele nde, “Gogi ti Magogi” keke kimvuka ya bantu yonso yina ta kolama na Nzambi na nima ya Luyalu ya Bamvula Funda.

Sambu beto ke tangaka Ndinga ya Nzambi na dikebi yonso, beto ta zaba na bilumbu ke kwisa nani ta vanda “ntotila ya nordi.” Ata beto me zaba ve muntu yina ta twadisa kimvuka yina ya bantu ya makanda, beto me zaba mambu zole: (1) Nzambi ta fwa Gogi ya Magogi ti basoda na yandi; mpi (2) Yezu Kristu, Ntotila yina ke yala, ta gulusa bansadi ya Nzambi mpi ta kotisa bo na ntoto ya mpa; kuna, bo ta zinga na ngemba mpi na lutaninu ya kieleka.—Kus. 7:14-17.

MVITA YA GOGI TI MAGOGI

(Kus. 20:8, 9)

NSUKA YA BAMVULA 1000

▲ BO TA BASISA SATANA

Yandi ta pusa bantu na kukolama na Yehowa mpi na bansadi na yandi

GOGI TI MAGOGI:

Bantu ya mbi yina ta ziunga bantu ya mbote ti ngindu ya kufwa bo

NSUKA YA MAMBU YA MBI:

- Tiya ta katuka na zulu mpi ta fwa Gogi ti Magogi (Kus. 20:9)
- Bo ta losa Satana ti Bademo na yandi na dizanga ya tiya (Kus. 20:10)

Na 1961,
na mbanza
Paris, na
France

Yandi Monaka Zola na Kisika Yina Bo Vandaka Kukabula Madia

KUDIA kumosi na mesa ya Yehowa ke vandaka ntangu yonso diambu ya mfunu mpi ya kiese na kimpeve. Ntangu bansadi ya Nzambi ke vukanaka na bankinsi ya kimpeve, madia ya kinsuni ke natilaka bo mpi kiese mingi.

Na Septembri 1919, Balongoki ya Biblia salaka lukutakanu mosi ya nene ya bilumbu nana na mbanza Cedar Point, na provense ya Ohio, na États-Unis. Bo bakaka bangidika nde bantu yina ta kwisa na lukutakanu ta lala mpi ta dia na baotele, kansi bantu kwisaka mingi kuluta ntalu yina bo yindulaka. Sambu bantu kwisaka mingi, bo vandaka na mfunu ya bampangi mingi yina ta kabula madia na bamesa. Mpangi yina vandaka kutala mambu ya madia yulaka bampangi ya batoko kana bo ta sepela kupesa maboko na kusalu yina. Bampangi mingi ndimaka. Sadie Green, mpangi-nkento mosi yina vandaka mpi na kati ya bampangi yina ke yibuka nde, “Yo vandaka mbala na mono ya ntete ya kusala kusalu ya kukabula madia; ata mpidina, yo sepedisaka beto mingi.”

Na bamvula yina landaka, bampangi mingi, vandaka na kiese ya kupesa maboko na luzolo yonso na ngidika ya kupesa bantu madia na balukutakanu ya nene. Kusala kumosi ti bampangi Bakristu me sadisaka mpi batoko mingi na kuditudila balukanu ya kimpeve. Gladys Bolton, mpangi-nkento mosi yina pesaka maboko na ngidika ya kupesa madia na lukutakanu mosi ya nene yina salama-

ka na 1937 tubaka nde: “Mono zwaka dibaku ya kukutana ti bampangi yina katukaka na bansi ya nkaka mpi mono waka masolo yina bo vandaka kusolula, bo vandaka kutubila mutindu bo nungaka bampasi ya nkaka yina bo kutanaka ti yo. Dibaku yina pesaka mono mpusa ya kukuma mupasudi-nzila.”

Beulah Covey, mpangi-nkento mosi yina vandaka na lukutakanu yina tubaka nde: “Sambu bampangi kudipe-saka, kusalu salamaka nswalu kibeni.” Kansi, kusalu yina vandaka mpi ti mambu ya nkaka ya mpasi. Na lukutakanu mosi yina salamaka na 1969 na provense ya Californie, na mbanza Los Angeles na Dodger Stadium, Angelo Manera zabaka nde yandi ta kabula madia kaka ntangu yandi kumaka na kisika ya lukutakanu. Yandi ke tuba nde: “Mono kudiyangisaka mingi kibeni ntangu bo zabisaka mono diambu yina!” Na kati ya bisalu yina bo vandaka ti yo, yo lombaka mpi kusala nzila na ntoto ya bametre 400 sambu na kulutisa tiyo ya masa na kisika yina bo vandaka kulamba!

Na 1982, na lukutakanu ya nene yina salamaka na Sierra Leone, bampangi ya nkaka ya luzolo ya mbote vandaka ti kusalu ya kutula bunkete na kisika ya lukutakanu mpi kuyidika kisika yina bo ta lamba. Na 1951, na mbanza Frankfurt na Allemagne, bampangi yina vandaka ti mbongo mingi, pesaka mbongo sambu tre mosi kunata

Na 1951, na Frankfurt,
na Allemagne

Na 1963, na Seoul, na Corée

Na 1982, na Sierra Leone

bamasini ya kulambila na kisika ya lukutakanu. Bo vandaka kupesa bantu 30 000 madia na ngunga mosi. Sambu na kufiotuna kusalu yina bampangi 576 vandaka kusala, bampangi vandaka kunata malonga mpi balutu na bo mosi. Na mbanza Yangon, na Birmanie, bampangi yina vandaka kukabula madia zabaka kusalu yina mbote, mpi bo vandaka kutula pidi-pidi fioti mpamba na madia yina bo vandaka kupesa bampangi.

“BO KE DIA YA KUTELAMA”

Annie Poggensee, sepelaka mingi na mutindu yandi telamaka na nsi ya ntangu, na ndonga yina bantu vandaka kubaka madia na lukutakanu mosi yina salamaka na États-Unis na 1950. Yandi tubaka nde: “Mono landaka na dikebi masolo ya bampangi-bankento zole yina katukaka na Eropa, ya salaka nzietelo na bwatu vandaka kusolula.” Bo zole, monisaka nde Yehowa sadisaka bo mingi sambu na kukuma na kisika ya lukutakanu. Annie ke tuba nde: “Bampangi-bankento yina vandaka na kiese kuluta bantu yonso yina vandaka pana, ata beto vandaka ya kutelama na ndonga na nsi ya ntangu, bo vandaka kaka na kiese.”

Na bisika mingi yina bo vandaka kusala balukutakanu ya nene, bo vandaka kutunga batenta ya nene yina bo vandaka kutula bamesa 8, mpi bo vandaka kuzabisa bampangi na kudia nswalu sambu na kubikila bampangi ya nkaka bisika. Inki metode ya nkaka bo vandaka kusadila sambu bantu mingi kudia na ngunga mosi? Bakala mosi yina vandaka ve Mbangi ya Yehowa tubaka nde: “Bantu ya dibundu yai ke yitukisa mono. Bo ke dia ya kutelama.”

Bamfumu ya luyalu yitukaka na kumona mutindu Bamangi ya Yehowa yidikaka mambu na ndonga. Na nima ya kutala kisika yina Bamangi ya Yehowa vandaka kuka-

bula madia na Yankee Stadium na mbanza New York, mfumu mosi ya basoda ya États-Unis zabisaka Faulkner, mfumu ya basoda ya Grande-Bretagne na kukwenda kutala mpi mutindu Bamangi ya Yehowa ke yidikaka mambu. Yo yina na 1955, Faulkner ti nkento na yandi kwendaka na lukutakanu yina salamaka na Twickenham, na Angleterre. Ntu-diambu na yo vandaka, “*Le Royaume Triomphant.*” Yandi tubaka nde, yandi monaka zola na kisika yina bo vandaka kukabula madia.

Na nsungi ya bamvula mingi, bampangi ya luzolo ya mbote vandaka kulamba madia sambu na bantu yina vandaka kukwisa na balukutakanu ya nene. Kansi, kusalu yai ya nene vandaka kulomba nde bampangi mingi kupesa maboko. Yo vandaka kubaka bo ntangu mingi mpi bo vandaka kulanda kaka kitini ya lukutakanu, bantangu ya nkaka bo vandaka ve kulanda lukutakanu ya mvimba. Na nsuka ya bamvu 1970 na bisika mingi, na balukutakanu ya nene bo vandaka kulamba diaka ve madia mingi mutindu bo vandaka kusala yo na ntwala. Na 1995, bo zabisaka bampangi na kunata madia yina bo ta dia na balukutakanu ya nene. Ngidika yai me salaka nde bampangi yina vandaka kulamba mpi kukabula madia kuzwa dibaku ya kulanda balukutakanu mpi kusolula ti bampangi ya nkaka.*

Yehowa ke sepelaka mingi na bampangi yina ke salaka ngolo sambu na kusadisa bampangi na bo Bakristu! Bampangi ya nkaka lenda kudiyangisa sambu ngidika ya kukabula madia yina vandaka kupesa bo kiese ke vandaka diaka ve na balukutakanu ya nene. Kansi, kieleka kele nde: Beto kele kaka ti mabaku mingi ya kumonisila bampangi zola na balukutakanu na beto.—Yoa. 13:34, 35.

* Ya kieleka, na balukutakanu ya nene, bampangi ya luzolo ya mbote kele kaka ti bisalu mingi yina bo lenda pesa maboko.

Baka zulunalu yai mpi mikanda ya nkaka ya ofele na Internet na site www.jw.org

Nge lenda tanga mpi Biblia—Mbalula ya Nsi-Ntoto ya Mpa na Internet

Kota na www.jw.org, to scanner kidimbu yai

w15 05/15-MK
150115